

Cl

OKTOBER '84
3e jrg., nummer 26
verschijnt tenminste
tienmaal per jaar

MIO

mededelingen opbouwwerk

in dit nummer

In dit nummer vindt u onder meer:

- * Opbouwwerk partner in experimenten huishoudelijke en konsumenten-voorlichting pag. 4
- * Gaat een idealistisch bewindsman keihard in tegen het beleid van het kabinet of blijft het bij goede voornemens? Wil van de Leur op de opinie-pagina: Hoe dan, Brinkman? pag. 9
- * In Rotterdam ligt een ambtelijke nota ter bespreking, waarin expliciet de waarde en grondslagen van bewonersorganisaties erkend worden: een doorbraak pag. 10
- * Bij de bestrijding van verkeersonveiligheid lijkt het bijbrengen van verkeersdiscipline bij kinderen en gedragsbeïnvloeding van automobilisten nogal veel nadruk te krijgen. Stop de Kindermoord plaatst daar vraagtekens bij pag. 15
- * Centrum voor Energiebesparing bepleit: opbouwwerk stimulator energiebesparing pag. 20
- * Opbouwwerk bepleit eigen landelijk instituut pag. 25
- * In wetgeving en rechtspraak: Sloop en krot-opruiming: "dringend eigen gebruik" pag. 31
- * Stadsvernieuwing in tijden van economische recessie pag. 33
- * De "schemerzone" onderzocht pag. 35

- *Miljoen werklozen is er al lang (3) *WVC-begroting 1985 - Landelijk Platform Opbouwwerk schrijft 2e Kamer (3) *Opbouwwerk partner in experimenten huishoudelijke en konsumenten-voorlichting (4)
- *Studiedagen over het probleem cumulatie gebieden beleid (5)
- *Informatienetwerk krijgt geleidelijk vorm (6) *Wat moet de school met jeugdwerkloosheid (7) *Werkkonferentie economische initiatieven (8)
- *Hoe dan, Brinkman? (9) *Bewonersorganisaties in Rotterdam - de Rotterdamse bewonersorganisaties en hun bijdrage aan de gemeentelijke democratie (10) *Zelfhulp grenzeloos (11) *Opbouwwerk en gezondheidszorg (12) *Stadsvernieuwingsprijs Zuid-Holland (13) *Woning-korporatie, bondgenoot en tegenstander (14) *Subsidie info bedrijfsleven (14) *Verkeersleefbaarheid (15) *De elektronische welzijnswerker (17) *Ondersteuning vrouwen in de WAO/AAW (18) *Leven op (achter)stand (18) *Adviesweekend voor beginnende ondernemers (19)
- *Onderzoeksverslag multi-etnisch samenleven (19) *Centrum voor Energiebesparing bepleit: opbouwwerk stimulator energiebesparing (20)
- *Kursus stadsvernieuwing (23) *Raad van Aangeslotenen bijeen (23)
- *Kondities voor werkgelegenheidsinitiatieven (24) *Opbouwwerk bepleit eigen landelijk instituut (25) *Stimulering van bedrijvigheid en werkgelegenheid (28) *Keuzen in het gekoördineerd bejaardenwerk (28)
- *Brochure welzijnswerk en jonge immigranten (29) *In eigen handen (30)
- *Sloop en krotopruiming: "dringend eigen gebruik" (31) *Kijk op Europese stadsvernieuwing (33) *De "schemerzone" onderzocht (35)
- *Maak werkloosheidsgelden productief! (37) *Nieuw licht op wonen (38)
- *Brochure voor huurders(organisaties) (38) *Hoe het er in groepen aan toegaat (39) *Theater voor bewonersgroepen (39)

MILJOEN WERKLOZEN IS ER AL LANG

De afgelopen maanden heeft een groot aantal landelijke (vrouwen)organisaties en plaatselijke vrouw- en werkwinkels de actie "Leer Lubbers tellen" voorbereid. In heel Nederland zijn mensen opgeroepen om zich in de maand oktober in te schrijven bij het arbeidsbureau, dan wel op een alternatief inschrijvingsformulier aan te geven dat ze zich als werkloos beschouwen en daarbij te vermelden welke eisen ze aan betaald werk stellen. Zoals eenieder bekend zal zijn heeft Lubbers enige tijd geleden gezegd op te stappen als de grens van 1 miljoen werklozen werd bereikt. Volgens de aktievoerders zijn die miljoen werklozen er al lang: officiële statistieken kloppen niet, de ernst van de werkloosheid wordt gigantisch onderschat en werkgelegenheidsplannen zijn gebaseerd op foute cijfers.

De bedoeling van de actie is om duidelijk te maken dat een enorm gedeelte van de werkloosheid op dit moment helemaal onzichtbaar is. Maar ook, om zichtbaar te maken dat er veel werk is, dat mensen veel ideeën hebben hoe ze willen werken, dat er werkgelegenheidsplannen mogelijk zijn die aansluiten bij het werk dat mensen willen doen en bij de voorwaarden die ze daaraan stellen.

De gegevens die de (alternatieve) inschrijvingen opleveren, en ook de discussies en de gesprekken die hier omheen gevoerd worden in wijken, buurten, organisaties, moeten het mogelijk maken dat plaatselijk eisen gesteld worden aan bijv. arbeidsbureau, uitkeringsinstanties, gemeentebesturen etc. en dat perspectieven op werk en inkomen ontwikkeld worden. Een aktiekrant die is uitgebracht, bevat allerlei tips voor akties in de wijken, ideeën voor activiteiten op gemeenteniveau, informatie over de werkwijze van arbeidsbureau's, ideeën over een ander werkgelegenheidsbeleid, plaatselijke en landelijke contactadressen, enz.

De resultaten van de actie zullen in november in een grote manifestatie worden bekend gemaakt.

*Het contactadres van de actie LLT is:
Landelijk Steunpunt Vrouw en Werk,
Koningslaan 11, 3583 GC Utrecht,
tel. 030 - 322030.*

WVC-begoting 1985

LANDELIJK PLATFORM OPBOUWERK SCHRIJFT 2e KAMER

Evenals vorige jaren heeft het Platform in een brief aan de Vaste Kamercommissie voor Welzijn en Cultuur een aantal opmerkingen en kanttekeningen kenbaar gemaakt bij de Beleidsvoornemens van de Minister van WVC in het komende begrotingsjaar.

In het algemene gedeelte van deze brief wordt ingegaan op de discussies rond de "tweedeling" in de samenleving.

Gekonstateerd wordt dat delingen in de samenleving natuurlijk niet van vandaag of gisteren zijn, maar dat voorgaande regeringen door algemene en specifieke maatregelen het beginsel van "rechtsgelijkheid" - vooral ook in morele zin - vorm en inhoud gaven.

Die aandacht voor "de hele samenleving" komt thans te vervallen.

Het Platform stelt vast dat signalen uit de samenleving en uit officiële rapportages worden verwaarloosd of gebagatelliseerd. Gewezen wordt ook op instructies aan de Gewestelijke Arbeids Bureaus om zich te concentreren op "kansrijke werklozen" en op de uitlatingen van de Voorzitter van het Verbond van Nederlandse Ondernemingen, die de minder kansrijke werklozen tot voorwerp van overheids-aandacht in het kader van het sociaal-cultureel beleid maakt. Het Platform vraagt zich af wat de Minister van WVC dan wil met zijn voornemens om een "tweedeling" tegen te gaan. Hij wil de zwakke groepen juist toerusten voor een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt, terwijl die arbeidsmarkt door SoZaWe en VNO voor deze groepen juist gesloten verklaard wordt.

Daarnaast gaat de brief nog in op een aantal specifieke onderwerpen. Zo wordt ingestemd met de omschrijving en terrein-toedeling van opbouwwerk in de ontwerp-wet Welzijn. Kritiek wordt uitgeoefend op de paragraaf over werkgelegenheid, omdat de Minister er niet eens in slaagt voortgang de boeken met vruchten van het eigen WVC-beleid. De in een brief van de Minister inzake bezuinigingen op landelijke organisaties besloten liggende gedachte, dat die allemaal over een kam te scheeren zijn, wordt weersproken.

Aan de hand van het voorbeeld van de Arbeidsongeschikten platforms wordt vastgesteld dat de Minister zijn eigen aktiveringsbeleid niet serieus neemt. Zeer afwijzend wordt geoordeeld over het feit dat terwijl subsidie-verzoekers maanden-lang niets horen, ambtenaren in de publiciteit - Welzijnsweekblad 5-10-'84 - verklaren dat niet op subsidie-verzoeken zal worden ingegaan.

Ook wordt kritisch gekeken naar het z.g. welzijns-aandeel in het onderwijsvoorrangsbeleid: dat is de afgelopen jaren door WVC verwaarloosd, waardoor het belang van dat aandeel geringer wordt beoordeeld.

Ten slotte wordt de vraag opgeworpen welke consequenties de financiële paragrafen van de Wet op de Stads- en Dorpsvernieuwing enerzijds en die van de RBR-SCW anderzijds hebben m.b.t. de financiering van het opbouwwerk in de stadsvernieuwing.

OPBOUWERK PARTNER IN EXPERIMENTEN HUISHOUDELIJKE EN KONSUMENTEN-VOORLICHTING

Dezer dagen is een vijftal experimenten van start gegaan rond huishoudelijke en konsumenten-voorlichting. Het gaat om een geïntegreerd ontwikkelings-project van het lokaal opbouwwerk in de betreffende lokaties samen met voorlichtingskundigen van de HVP (huishoudelijke voorlichting ten plattelande), terwijl Konsumenten Kontakt en Consumentenbond in tweede lijn een toeleverings-functie (informatie, materialen) vervullen. Inmiddels heeft het Ministerie van WVC voor de betreffende vijf steden subsidie-toekenningen verstrekt. Deze omvatten in ieder geval de aanstelling van een part-time voorlichtingskundige en een part-time opbouwwerker in Almelo, Den Haag, Heerenveen, Eindhoven en Maastricht. De voorlichtingskundigen zijn in dienst bij de HVP, terwijl de opbouwwerkers een dienstverband hebben bij de plaatselijke opbouwwerk-instelling. Voorshands duren de experimenten 3 jaar.

Afgezien van concrete dienstverlening en ondersteuning in aansluiting op plaatselijke behoeften en initiatieven, moet het experiment ook aanwijzingen opleveren voor een vernieuwde tweede lijnsvoorziening inzake huishoudelijke en consumenten-voorlichting.

Enkele jaren geleden heeft de inter-departementale commissie consumenten-aangelegenheden ICC vastgesteld dat de reguliere consumentenvoorlich-

tings-organisaties de sociaal-economisch zwakste groepen onvoldoende bereikbaar. Als uitvloeisel daarvan werd het Organisatie-bureau Bakkenist en Spits en Co. verzocht om na onderzoek een experimenteel-voorstel te ontwikkelen. Het bureau stelde t.b.v. die werkzaamheid een klankbordgroep samen waarin naast MAIC, Konsumenten Kontakt, Consumentenbond en HVP ook het Landelijk Platform Opbouwwerk ging deelnemen.

Van opbouwwerk-zijde werd met nadruk bepleit om naast een z.g. A- of-tewel Aanbods-variant (van voorlichting) ook een B- oftewel Bewoners-, c.q. Buurt-variant mogelijk te maken, waarin eigen initiatieven van territoriale en categoriale groepen centraal zou staan.

Tezelfdertijd nam het Landelijk Platform Opbouwwerk het initiatief om geïnteresseerde plaatselijke opbouwwerk-instellingen bijeen te brengen in een Samenwerkingsverband Huishoud-economie.

Dit samenwerkingsverband bracht voorstellen bijeen uit de deelnemende plaatsen, gebaseerd op gebleken behoeften en initiatieven van bewoners-groepen. Deze gebundelde voorstellen werden als voorstel t.b.v. de z.g. B-variant ingediend bij het departement van WVC.

De door dit departement later geïnstalleerde voorbereidingscommissie bepleitte uiteindelijk de start van een vijftal "geïntegreerde A-B-experimenten", die op grond van een aantal criteria (spreiding, grootte, aard aangetroffen initiatieven en problemen) werden toegekend aan de genoemde plaatsen.

Voor inlichtingen over de opbouwwerk-component in dit experiment; Samenwerkingsverband Huishoud-economie, kontaktpersoon Jur de Haan, tel. 070 - 521354.

STUDIEDAGEN OVER HET PROBLEEM CUMULATIE GEBIEDEN-BELEID

Op 1 en 2 oktober jl. organiseerde het Platform Opbouwwerk studiedagen voor opbouwwerkers, werkzaam in de 16 steden die in de Minderhedennota zijn aangewezen als probleem cumulatief gebied. Het waarom en hoe van dit beleid is uitvoerig belicht in het Themanummer van M.O. over Minderheden/meerderheid (september 1984, nr. 25).

In dit themanummer en ook tijdens de studiedagen stond de notitie Buitenkans centraal, waarin een soort inhoudelijke verantwoording van het PCG-beleid wordt gegeven. Deze notitie is echter nooit verder gekomen dan een stel bureauladen.

Het eerste gedeelte van de studiedag werd besteed aan de verdere uitdieping van het PCG-beleid en aan de kansen en mogelijkheden die in dit beleid voor het opbouwwerk besloten liggen.

In een tweetal inleidingen en de daarop volgende discussie werden o.m. de volgende conclusies getrokken:

- Zowel rijk als gemeente zijn - of het nu gaat om een specifiek minderhedenbeleid of om een PCG-beleid - niet in staat om een adequaat beleid te ontwikkelen. Beide zijn gevangene van het decentralisatie-beleid.
- Het PCG-beleid is niet gebaseerd op een duidelijke visie en kent geen duidelijke doelstellingen.
- De konkretisering van het PCG-beleid blijft uit (het beleid blijft hangen in 'luchtftietserij').

- Het beleid is gedoemd om te mislukken omdat het van bovenaf is uitgebreed en ontwikkeld.
- Volgens sommigen heeft het PCG-beleid assimilatie-trekjes in zich.
- Juist omdat het beleid niet of voldoende is ontwikkeld, biedt het voor het opbouwwerk kansen. Het opbouwwerk is immers gewend om in dit soort situaties te werken (denk hierbij aan de stadsvernieuwing begin jaren zeventig). Bovendien werkt het opbouwwerk per definitie vanuit een benadering van onderop.

Het tweede gedeelte van de studiedag werd besteed aan het ontwikkelen van een samenwerkingsmodel. De opdracht luidde: "Maak een schets van een organisatiemodel, uitgaande van de positie van bewoners c.q. belangenorganisaties". Deze organisatie moet in de voorwaardenscheppende sfeer een bijdrage leveren ter oplossing van de problemen die zich voordoen op de volgende maatschappelijke terreinen:

- wonen
- werken/inkomen
- onderwijs/educatie
- gezondheidszorg
- vraagstukken m.b.t. wet en recht
- vraagstukken m.b.t. organisatie en belang

Langs twee wegen werd gewerkt aan modelontwikkeling. Eén groep kreeg als opdracht een ideaal-typische schets te maken. De andere groep kreeg als opdracht om d.m.v. een probleem-inventarisatie en een analyse van allerlei meewerkende en tegenwerkende krachten te komen tot een schets van een organisatie. Beide modellen zijn die dag verder uitgewerkt.

Het resultaat van deze studiedagen zal worden besproken in de instellingen, die er de "couleur locale" aan kunnen geven.

Het is de bedoeling om eind november weer bij elkaar te komen om de modellen verder te verfijnen en om te bekijken of en hoe verder met deze modellen gewerkt kan worden.

Al met al was het een vruchtbare bijeenkomst die, al moeten er ongetwijfeld nog heel wat "beren worden geschoten", misschien de mogelijkheden in zich heeft tot het ontwikkelen van meer slagkracht in buurten en wijken.

*Meer informatie bij Bart Lammers,
Platform Opbouwwerk, tel. 070-521354.*

INFORMATIENETWERK KRIJGT GELEIDELIJK VORM

M.O. van juni '84 beschreef o.a. de oprichting van de Stuurgroep Informatienetwerken, die zichzelf - het zij nogmaals vermeld - voor de volgende taak heeft gesteld:

- Het opzetten van een landelijk informatienetwerk, gericht op het versterken van de uitgangspositie van bewonersgroepen door middel van het verkleinen van de informatie-achterstand en verhoging van de kwaliteit van de beroepsmatige dienstverlening aan bewonersgroepen.
- Het bevorderen dat plaatselijke instellingen en groepen gebruik maken van moderne technologieën in opbouwwerkprocessen.
- Het bevorderen van onderlinge communicatie tussen groepen met behulp van moderne technologie.

De stuurgroep heeft in augustus een eerste interim-advies aan WVC ge-

stuurd. Daarin wordt met name de eerste taakstelling uitgewerkt, en vertaald in een organisatorische opzet, een voorstel voor te houden vooronderzoeken en benodigde personele en financiële middelen.

In de organisatorische vormgeving worden twee hoofdkomponenten onderscheiden: 1. een Samenwerkingsverband van plaatselijke instellingen en 2. een Werkmaatschappij.

Het Samenwerkingsverband zal zich niet beperken tot de gang van zaken rond het netwerk, maar ook instellings-interne, lokale en interlokale toepassingen en aspecten daarvan in haar bezigheden betrekken. Ook werkontwikkeling neemt een belangrijke plaats in.

Het kent in de door de Stuurgroep voorgestelde opzet drie typen deelnemers. Ten eerste zijn er de door de Stuurgroep uit te nodigen deelnemers aan het netwerk. Zij zullen de benodigde apparatuur beschikbaar krijgen gesteld. Als tegenprestatie zullen ze aan een aantal - nog nader te formuleren - voorwaarden moeten voldoen.

Ten tweede zijn er "spontane" deelnemers. Ze kunnen uit eigen middelen aan het netwerk deelnemen. Ook zij zullen aan een aantal - minder stringente - voorwaarden moeten voldoen.

Ten derde kunnen ook geïnteresseerden deelnemen.

De Werkmaatschappij zal bestaan uit landelijke organisaties die informatie kunnen leveren op de vastgestelde prioriteitsgebieden.

Naast het Samenwerkingsverband en de Werkmaatschappij voorziet het advies in een komponent projekt-management, een bijscholingskomponent en een komponent onderzoek.

De vooronderzoeken die in het advies worden beschreven betreffen een onderzoek naar de experimenteer-lokaties (welke lokaties en onder welke voorwaarden) een onderzoek naar de benodigde hard- en software en een inventarisatie van op dit moment beschikbare en voor het netwerk relevante informatie.

In een iets later stadium zal er een internationale oriëntatie plaatsvinden. W.V.C. is in grote lijnen akkoord gegaan met het advies. Dat wil zeggen: beleidsmatig. Een reactie op de financiële aspecten wordt binnenkort verwacht.

De voornaamste punten waarop van het advies wordt afgeweken, zijn dat men de gemeenten - waarin experimenten in het kader van het projekt plaatsvinden - meer bij het projekt betrokken wil zien en dat de voorgestelde personele bezetting voor een groot deel uit de reguliere capaciteit moet komen.

*Nadere informatie bij Hans Pasker of
Charlotte Krop, tel. 070 - 521354.*

WAT MOET DE SCHOOL MET JEUGDWERKLOOSHEID

Onder deze titel organiseert het Platform Opbouwwerk op 9 november a.s. te Utrecht een studiebijeenkomst voor werkers in integrale STOS/V.O.-projecten die zich bezighouden met de relatie school-arbeidsmarkt.

Tijdens deze studiedag zal worden ingegaan op het (on)vermogen van de school om een antwoord te formuleren op het vraagstuk van de jeugdwerkloosheid.

De volgende vragen zijn daarbij relevant:

m.b.t. de school

- leidt de school op voor een niet bestaande arbeidsmarkt?
- moet de school aandacht besteden aan de kwaliteit van de arbeid?
- kan de school werkprojecten opzetten (buitenschools) of moet ze zich beperken tot "binnenschoolse" lespraktijken?

m.b.t. de positie van het welzijnswerk

- richt het welzijnswerk zich, waar het gaat om de relatie school-arbeidsmarkt, op verbetering/verandering van lesinhouden?
- richt het zich op de beleving van werkloosheid en de opvang van werklozen?
- richt het zich, door het ontwikkelen van allerlei edukatieve vormen, op verlenging van de leerplicht?
- richt het zich op de verbetering van de positie van jongeren d.m.v. het scheppen van voorwaarden en faciliteiten inzake scholing en "training on the job"?

Er worden vier inleidingen gehouden, t.w.:

- een algemene inleiding door K. Boonen (stafmedewerker Raad voor het Jeugdbeleid)
- een inleiding over een 'buitenschoolse' activiteit in het kader van de bestrijding van de jeugdwerkloosheid door T. Jansen (directeur St. Jozefschool - L.B.O. te Nijmegen)
- een inleiding over een 'binnenschoolse' activiteit door C. de Boer (stafmedewerkster Centrum 16/22 te Den Haag)
- een inleiding over een vernieuwingsproject arbeids-ervaringsleren door W. Veugelers (wetenschappelijk medewerker G.U. Amsterdam).

's Middags wordt aan de hand van door de inleiders te formuleren stellingen in groepen gewerkt.

Nadere inlichtingen over deelname en programma bij Bart Lammers, tel. 070 - 521354.

WERKKONFERENTIE ECONOMISCHE INITIATIEVEN

Op 29 en 30 november a.s. organiseert het Landelijk Platform Opbouwwerk voor de tweede maal een werkkonferentie over "economische initiatieven van bewoners(-groepen)".

Afgezien van één (prominente) inleider aan de start van de werkkonferentie, zal deze in hoofdzaak het in werkgroepen ontwikkelen en operationaliseren van economische initiatieven omvatten.

Daarbij zullen steeds twee hoofdbenaderingen aan de orde komen, t.w. economische initiatieven die er op gericht zijn het bedrag van instanties en bedrijven te beïnvloeden, teneinde financieel voordeel voor bewoners, c.q. consumenten te verkrijgen of te behouden. En economische initiatieven gericht op eigen beheers-vormen in productie, onderhoud, dan wel consumptie.

Onder de werkkonferentie zal veel aandacht besteed worden aan kennis- en vaardigheids-hiaten bij het opbouwwerk op het terrein van economische initiatieven van bewoners(-groepen).

Tevens komt de programmering aan de orde van het in te stellen Samenwerkingsverband Economische Initiatieven.

De konferentie op 29 en 30 november is m.n. bedoeld voor opbouwwerkers die in hun werkpraktijk economische initiatieven entameren.

Een aanmeldings-formulier kan schriftelijk of telefonisch opgevraagd worden.

*Inlichtingen: Jur de Haan
Tel. 070 521354*

HOE DAN, BRINKMAN?

Het Kabinetsbeleid is er op gericht om zoveel mogelijk verantwoordelijkheden rond arbeidsmarkt en werkgelegenheid bij het bedrijfsleven te laten. Daar wordt ook vrij consequent de hand aan gehouden. Het blijkt o.m. uit het voornemen de Directie werkgelegenheidsbeleid bij SoZaWe op te heffen. Het blijkt ook uit de instructie aan de Gewestelijke Arbeids Bureaus bemiddelings-werk te concentreren op "kansrijke werklozen". Werkgevers-voorzitter Van Veen heeft in verschillende interviews de werkgelegenheids-ontwikkeling als volgt samengevat: bij een goede ontwikkeling in de economie kan één derde van de werklozen zo weer opgenomen worden in het arbeidsbestel, één derde zal er via bij-, her- en omscholing ook wel komen; en de laatste één derde vormt geen taak voor het bedrijfsleven, maar komt voor de sociaal-culturele zorg-rekening van de overheid. Wie die laatste één derde vormen is ook al bekend, o.m. uit verschillende onderzoeks-rapportages (zoals het IVA-onderzoek). Overigens mag worden aangenomen dat in Van Veen's percentage-regeling de arbeidsongeschikten niet eens meegenomen zijn.

In het licht van bovenstaande is het op zijn zachtst wat bevreesdend dat de Minister van WVC in zijn Memorie van Toelichting ernstig meedeelt:

"Voorkomen zal moeten worden dat er in onze samenleving een onderlaag ontstaat, gerecruteerd op basis van ethnische of culturele oorsprong, die verstoken is van arbeid, zelfs van het uitzicht daarop. Mijn beleid zal er op gericht zijn de maatschappelijke toerusting van deze groepen, met name op de arbeidsmarkt, te vergroten".

Gaat hier een idealistisch bewindslied keihard in tegen het beleid van het kabinet, waarin hij vooral als niet-vakminister excelleert?

Is hier een Minister aan het woord die op basis van een eigen analyse van de "maatschappelijke ontwikkeling" een onderbouwde reeks beleids-experimenten ontvouwt met toekomstwaarde?

Nee, want aan substantiële initiatieven en experimenten ontwikkeld binnen het eigen beleidsterrein (terugploegen van uitkeringen m.n. ten gunste van de werkgelegenheid van langdurig werklozen) gaat hij geheel voorbij; en behoudens opmerkingen over "herbezetting" van arbeidsplaatsen met ingeleverd loon, een verwijzing naar het Europees Sociaal Fonds en wat monumentenwerk komt hij niet.

"Voorkomen zal moeten worden dat er in onze samenleving een onderlaag ontstaat, gerecruteerd op basis van ethnische of culturele oorsprong, die verstoken is van arbeid, zelfs van het uitzicht daarop. Mijn beleid zal er op gericht zijn de maatschappelijke toerusting van deze groepen, met name op de arbeidsmarkt, te vergroten".

Hoe dan, Brinkman?

Wil van de Leur

BEWONERSORGANISATIES IN ROTTERDAM

De Rotterdamse bewonersorganisaties en hun bijdrage aan de Gemeentelijke democratie.

In Rotterdam ligt op dit moment een ambtelijke nota ter bespreking, waarin expliciet de waarde en de grondslagen van bewonersorganisaties erkend worden.

Nu heeft binnen de Rotterdamse (stadsvernieuwings)praktijk deze erkenning de facto altijd al plaatsgevonden, zij het in formele zin altijd op tijdelijke basis. Vaststelling van de nota "Rotterdamse bewonersorganisaties en hun bijdrage aan de Gemeentelijke democratie" maakt van deze tijdelijke erkenning een definitieve. De nota kan beschouwd worden als een zeer belangrijke doorbraak. Feitelijk houdt het in dat de bestaansgrond van bewonersorganisaties niet enkel gebonden is aan de stadsvernieuwingspraktijk, noch gezien wordt als tijdelijk arrangement in afwachting van de komst van deelgemeenteraden.

De waarde van deze erkenning is verder gelegen in het feit dat een bewonersorganisatie gezien wordt als een vorm van zelforganisatie van bewoners om op eigen - onafhankelijke wijze - tegenspel te kunnen leveren aan het gemeentebestuur t.a.v. in de wijk spelende zaken.

Hiermee wordt tevens gezegd dat functies als het afwegen van in de wijk spelende belangen en het daarop compromissen bereiken als het als wegbereider en voorloper fungeren van de ambtelijke dekoncentratie en bestuurlijke decentralisatie van de baan zijn.

Beide genoemde functies zijn jaren de Gemeentelijke oogmerken geweest met betrekking tot het functioneren van bewonersorganisaties - in gemeentelijke termen ook wel wijkraden of wijkorganen genoemd.

Zelforganisatie

De Gemeente Rotterdam heeft nu een bewuste keuze gedaan voor het bevorderen van de zelforganisatie van de bewoners op wijkniveau ten behoeve van de belangenbehartiging van deze bewoners.

Deze vorm van directe democratie wordt beschouwd als een waardevolle aanvulling op het stelsel van de gemeentelijke parlementaire democratie, ook als er van actieve stadsvernieuwing geen sprake meer is.

Deze opmerking is van groot belang, omdat het impliceert dat bewonersorganisaties recht van spreken hebben, ook als het gaat om andere zaken als bijv. stadsvernieuwing. Ten aanzien van alle zaken die van invloed zijn op de leefbaarheid in de wijk, is de bewonersorganisatie een erkende belanghebbende.

Voorzover door de gemeente regels worden gesteld ten aanzien van het functioneren, hebben deze uitsluitend betrekking op de omstandigheden waaronder de gemeente bewonersorganisaties als zodanig erkent en subsidieert, alsmede op de relatie tussen gemeente en bewonersorganisatie. Verder wordt in de nota gesteld dat bewonersorganisaties recht hebben op professionele (opbouwwerk)ondersteuning om de vereiste deskundigheid en continuïteit te garanderen.

Dit impliceert tevens een erkenning van de rol van professionele ondersteuningsorganisaties zoals het opbouwwerk, waarin het niet-ambtelijke karakter van deze ondersteuning uitgangspunt vormt.

Met de garantie dat erkenning van een bewonersorganisatie ook inhoudt dat de gemeente zich verplicht tijdig informatie te geven over het te voeren beleid m.b.t. de wijk en dat bewoners vrij zijn een eigen organisatie-structuur te ontwikkelen - mits onder waarborg van een zekere betrokkenheid van en verantwoording naar de wijkbewoners - hoopt de gemeente de relatie

met de bewonersorganisaties afdoende te kunnen regelen en duidelijkheid te scheppen.

Koalitiemodel

Het koalitiemodel is uitgangspunt, d.w.z. verschil van inzichten mag, maar dat moet wel functioneel zijn.

Bewonersorganisaties en opbouwwerk spreken beiden van een onderhandelingsmodel en stellen, dat het feitelijk gevoerde beleid van de gemeente uiteindelijk doorslaggevend is voor het optreden van bewonersorganisaties, en niet het model zoals dat in de stadsvernieuwing ontstaan is. Telkens moet het gegroeide koalitiemodel zich waarmaken. Levert deze vorm van belangenbehartiging wel voldoende op? In tijden van crisis kan deze kosten/baten-afweging best wel eens anders uitvallen.

Veel van de voornemens van de gemeente moeten in de praktijk nog waar-gemaakt worden. Maar feit is, dat deze erkenning van een eigen belangen-behartigingsorgaan voor bewoners een enorme doorbraak inhoudt.

De nota is te bestellen via de Afd. Voorlichting van de Gemeente Rotterdam, of bij de Afd. Wijkaangelegenheden, tel. 010-172374.

Geïnteresseerden worden verder aangeraden het onderzoeksrapport "Bewonersorganisaties bezien vanuit de buurt" aan te vragen. In het betreffende onderzoek staat het draagvlak van bewonersorganisaties in de buurt centraal. Op zeer terdege wijze komt de onderzoeksgroep - de intervisiegroep Groningen - tot de konklusie dat de bewonersorganisaties in Rotterdam zeer zeker in hun optreden voldoende gelegitimeerd zijn.

Jur de Haan

ZELFHULP GRENZELOOS

Op 13 oktober jl. was het Cultureel Centrum in het Belgische Hasselt gereserveerd voor een studiedag met als thema: "Zelfhulp - tussen basis en beleid".

Deze dag werd georganiseerd door de Koning Boudewijn Stichting in samenwerking met het Limburgs Platform voor Zelfhulp- en ontmoetingsgroepen (L.P.Z.O.) en vormde de afsluiting van een dertigtal activiteiten voor en door zelfhulpgroepen. Centraal in deze activiteiten stond een tentoonstelling die van 14 september tot 13 oktober was opgesteld in de Provinciale bibliotheek te Hasselt. Via deze tentoonstelling, studiedagen, kontakten met de bezoekers van de tentoonstelling, mensen die werken in de gezondheidszorg of die daartoe worden opgeleid, politici en bestuurders hebben zelfhulpgroepen zich gepresenteerd en aandacht gevraagd voor hun werk.

Deze themamaand was het begin van een internationaal projekt dat gedragen wordt door het (Belgisch) Limburgs platform voor zelfhulp- en ontmoetingsgroepen, het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland (WOZON), het Steunpunt Zelfzorg Initiatieven en het Algemeen Patiëntenplatform Limburg en de afdeling Ziektebegeleiding en patiëntenorganisatie van de Rijksuniversiteit te Maastricht.

Zowel in Nederland als in Vlaanderen vertoont de zelfhulpbeweging een sterke groei en ontwikkeling.

Het gaat hier om mensen die met lichamelijke, psychische of relationele problemen of ziekte te maken krijgen en elkaar daarbij willen ondersteunen. Wie in onze samenleving op welke manier dan ook in de problemen raakt, loopt een dubbel risico. Wie moeilijk zit, dreigt al gauw geïsoleerd te worden en loopt het gevaar objekt te worden van de professionele (gezondheids) zorg.

De zelfhulpbeweging, volgens Frank Riesmann, de grote man van de zelfhulp in de Verenigde Staten, de sterkste sociale beweging sinds het ontstaan van de vakbond, wil enerzijds dat isolement voorkomen en anderzijds de eigen verantwoordelijkheid, kennis en vaardigheden van "patiënten" stimuleren en inzetbaar maken voor zichzelf en voor anderen. En dit waar het kan samen met en waar het moet ook tegen de professionele (gezondheids)zorg.

Via het internationale project, dat zich medio 1985 ook in Nederland zal manifesteren, willen de zelfhulporganisaties en de patiëntenverenigingen zich presenteren aan een zo breed mogelijk publiek en de aandacht vestigen op de belangrijke functie die zij vervullen binnen de gezondheidszorg. Dit laatste vooral gericht op de overheid en de beroepskrachten in de gezondheidszorg.

Uit een recente inventarisatie is gebleken dat er in Nederlands Limburg meer dan 60 zelfhulporganisaties en patiëntengroepen actief zijn. Als alle lokaal of regionaal werkende groepen worden meegeteld komt men zelfs ver boven de 100.

Evenals in Hasselt zullen ook in Nederlands Limburg Belgische en Nederlandse zelfhulpgroepen en hun ondersteunende instellingen nauw samenwerken en opkomen voor hun belangen. Gedurende een maand zullen deze groepen zich in diverse plaatsen presenteren met een tentoonstelling, met studie- en werkbijeenkomsten. Zij willen aandacht vestigen op hun plaats en functie binnen de gezondheidszorg, zeker op het moment dat die gezondheidszorg zich in een herstruktureringfase bevindt.

Zij willen ook politieke aandacht en erkenning voor hun werk, maar vooral willen zij hun beweging versterken door bekendheid te geven aan hun werk aan een groot publiek en door het versterken en ontwikkelen van hun werkwijze en de eigen organisatie en deskundigheid.

*Hein Willems
stafmedewerker Werkcentrum
Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland,
Postbus 521, 6130 AM Sittard,
tel. 04490 - 13912.*

OPBOUWWERK EN GEZONDHEIDSZORG

Naast de reeds langer bestaande categoriale verenigingen van hartpatiënten diabetici etc. komen er de laatste jaren plaatselijke groepen van de grond die zich op algemene belangenbehartiging van alle gebruikers van gezondheidszorg richten. In 1982 waren er nog 70 van die groepen; medio 1984 zijn er al 140 bekend. Deze opkomende beweging van zorggebruikers biedt enig tegenwicht aan de macht van de medici en kan wellicht stem geven aan de bezorgdheid over éézijdig gerichte bezuinigingsmaatregelen die op de gezondheidszorg afkomen.

In toenemende mate bestaat in deze kringen behoefte aan opbouwwerk, zowel in de vorm van beroepsmatige ondersteuning, alsook voor wat betreft de opbouwwerkmethode, c.q. de kennis, ervaring en vaardigheden die met het initiëren en realiseren van maatschappelijke verandering zijn opgedaan. Inspelend op deze ontwikkeling heeft de Werkplaats Opbouwwerk Noord-Nederland (WONN) een project "Opbouwwerk en gezondheidszorg" op poten gezet, waarmee zij wil bijdrage aan de introductie en vormgeving van de functie opbouwwerk op dit terrein.

In de lijn van datgene waaraan behoefte is, heeft de WONN onder dezelfde titel een nota uitgebracht. Op grond van een analyse van belangrijke ontwikkelingen in de gezondheidszorg, worden daarin een aantal openingen naar functie- en plaatsbepaling van het opbouwwerk gemaakt en omschrijft de WONN haar voornemens en activiteiten op dit gebied.

In het kader van dit projekt is de WONN onder andere van start gegaan met een reeks "Praktijkmateriaal gezondheidszorg". Het eerste nummer: "Klachtenbehandeling in Drachten", bevat een praktijkverslag van de al vijf jaar bestaande Werkgroep Gezondheidszorg Smallingerland. Tevens zijn een aantal plaatselijke belangengroepen uit Noord-Nederland samengebracht in een Beraadsgroep Gebruikersinitiatieven. Samen met de Beraadsgroep organiseert de WONN op zaterdag 16 februari '85 een studiedag met als thema: "Opbouwwerk in de gezondheidszorg: noodzaak en mogelijkheden voor belangenorganisatie van zorggebruikers". In één van de komende nummers van MO zullen wij hierover nadere mededelingen doen.

De nota "Opbouwwerk en gezondheidszorg" en de brochure "Klachtenbehandeling in Drachten" kunnen worden besteld door overmaking van respectievelijk f 6,50 en f 5,80 op postgiro 3731791 t.n.v. WONN te Drachten. Wel even de gevraagde titel vermelden. Voor nadere inlichtingen kan men onder telefoonnummer 05120-18925 bij onze nieuwe stafmedewerker Wim Blok terecht.

STADSVERNIEUWINGSPRIJS ZUID-HOLLAND

Het provinciaal bestuur van Zuid-Holland heeft besloten tot het instellen van de "Stadsvernieuwingsprijs Zuid-Holland". De provincie wil hiermee de creativiteit in de stads- en dorpsvernieuwing stimuleren en inspanningen op het lokale stadsvernieuwingsgebied stimuleren. Als gevolg van de decentralisatie van een deel van de rijksstadsvernieuwingsgelden zullen veel gemeenten vanaf 1985 meer op zichzelf zijn aangewezen. Daar komt bij dat veel gemeenten minder geld voor de stadsvernieuwing ter beschikking zullen krijgen. Om het stads- en dorpsvernieuwingsproces op het zelfde niveau te handhaven en om te proberen meer te doen met minder geld zal er meer denkwerk en vooral inventiviteit noodzakelijk zijn.

Iedereen in Nederland kan projekten of ideeën indienen om mee te dingen naar de prijs. Te denken valt bijv. aan gemeentebesturen, bewoners(organisaties), adviesbureaus, studenten, architecten(bureaus), onderzoeksinstellingen. De ideeën of projekten kunnen respectievelijk betrekking hebben op de initiatief- of voorbereidingsfase, op de organisatie- en planfase, op de uitvoeringsfase of op een combinatie hiervan.

Wat betreft de initiatieffase kan het gaan om ideeën die in de toekomst een stimulans voor de stadsvernieuwing kunnen betekenen.

Bij de organisatie- en planfase valt te denken aan een effectieve aanpak, methode of organisatie voor bijv.:

- het stimuleren van de partikuliere woningverbetering
- het betrekken van o.a. etnische minderheden bij het stadsvernieuwingsproces
- het inschakelen van werkloze jongeren
- een gemeentelijk meerjarenplan stadsvernieuwing
- het beheer van de woonomgeving

Met betrekking tot de uitvoeringsfase kunnen bouw- en verbouwprojekten worden ingediend, ook projekten die al (vanaf 1980) zijn uitgevoerd. De complex-grootte wordt beperkt tot $\pm$ 50 woningen. Behalve de functie wonen mag het projekt ook andere functies omvatten, zoals werken of onderwijs.

De toetsing van deze projecten zal zich vooral richten op de voorbeeld-functie die zo'n project kan vervullen voor andere lokaties en de uitstraling die het heeft op zijn omgeving.

Aan de prijs is een bedrag van f. 15.000,— verbonden. Daarnaast zijn vier aanmoedigingsprijzen van elk f. 5.000,— beschikbaar. De termijn van indiening sluit op 31 december 1984.

Nadere informatie bij de Provinciale Stadsvernieuwingskonsulenten, Koningskade 1-2, kamer Bab 306, 2596 AA 's-Gravenhage, tel. 070-116939.

WONINGKORPORATIE, BONDGENOOT EN TEGENSTANDER

Bij de meeste korporaties is de verenigingsgedachte al lang verlaten. Zij zijn uitgegroeid tot grote ondernemingen met managers aan de top, die het beleid bepalen. Het bestuur, de leden en de bewoners hebben weinig meer te vertellen. Ondanks wettelijke regelingen rond het democratisch gehalte van korporaties en de zeggenschap van bewoners of woningzoekenden, is de praktijk vaak heel anders dan de mogelijkheden die de wet biedt. Volgens het Landelijk Ombudsteam Stadsvernieuwing, de Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting en het Nederlands Verbond van Huurders stelt de korporatie zich nog al te vaak op als tegenstander van de groepen huurders en woningzoekenden, waarvoor zij werkzaam dient te zijn.

Ze hebben gezamenlijk een brochure uitgebracht, die bewoners en woningzoekenden als handboek en naslagwerk kunnen gebruiken. De brochure bevat hoofdstukken over: - de geschiedenis van woningkorporaties en hun plaats binnen de volkshuisvesting; - wettelijke bepalingen; - interne organisatie van korporaties; - financiële mogelijkheden en verplichtingen van de korporatie; - mogelijkheden tot democratisering van de interne structuur en van de verhouding huurder-verhuurder; - mogelijkheden tot beïnvloeding van de korporatie-werkzaamheden door bewoners en woningzoekenden; - aktiemiddelen en organisatiemogelijkheden.

De brochure kost f. 8,80 (inkl. verzendkosten) en is o.m. verkrijgbaar bij het LOS, Oude Gracht 86, 1811 CM Alkmaar, tel. 072 - 117137.

SUBSIDIE INFO BEDRIJFSLEVEN

Bij de Haagse uitgeverij Vuga is het boekje Subsidie Info verschenen. Daarin staan alle financiële regelingen, zoals subsidies, garanties en belasting-faciliteiten voor bedrijven kort weergegeven. Het boekje kost fl. 19.90 en telt 112 pagina's. Wie een jaar-abonnement aangaat, krijgt het voor fl. 16.60 toegezonden.

*Inlichtingen, Vuga-uitgeverij
Tel. 070 614011*

VERKEERSLEEFBAARHEID

Bij de presentatie van een verkeersoefenprogramma voor kleuters in Hilversum, uitte staatssecretaris Scherpenhuizen enige tijd geleden kritiek op "verenigingen die de verkeersveiligheid alleen maar willen bevorderen met het terugdringen van het snelverkeer". Hij stelde moeite te hebben met deze eenzijdige benadering, wat het streven is er juist op gericht om de verkeersonveiligheid vanuit verschillende invalshoeken te bestrijden. Eén van die invalshoeken, die nogal de nadruk lijkt te krijgen, is het bijbrengen van verkeersdiscipline bij kinderen en gedragsbeïnvloeding van automobilisten. Volgens *Dick Jansen* van Stop de Kindermoord is het effect van deze "politieke ommezwaai" al op lokaal nivo te merken: de verantwoordelijkheid wordt verlegd naar ouders en scholen. In onderstaand artikel gaat *Dick Jansen* in op het begrip verkeersleefbaarheid en plaatst bij zijn vraagtekens bij het beïnvloeden van verkeersgedrag door edukatie en voorlichting.

Een leefbare woonomgeving

Een goed huis is ook niet alles.

Of beter gezegd, goede huizen maken nog geen goede buurt. Daar komt meer voor kijken. Veilige straten, leuke en bereikbare speelhekkens, een bankje in de zon, verlichting van straten en paden, fietsenrekken bij winkels. De woonomgeving is voor een buurt net zo belangrijk als de vloerbedekking voor een woning. Wonen doe je niet alleen in je huis. Je woont in een straat. Voor kinderen is de straat een onmisbaar speelterrein. Voor volwassenen is de straat onmisbaar om hun sociale contacten te onderhouden. Voor steeds meer volwassenen is de woonomgeving belangrijk; ze brengen een groot deel van de dag in en om hun huis door. Daar moet je met de straatinrichting rekening mee houden. Een stoep-rijbaan-stoep straat is achterhaald. Het kan vaak veel beter.

Verkeersleefbaarheid

Het woord verkeersleefbaarheid is zo'n tien jaar geleden ontstaan toen een groep stedenbouwkundigen in de knoop kwam met het begrip verkeersveiligheid. Zij probeerden te omschrijven welke invloeden het verkeer op een buurt heeft. Hun konklusie was dat onveiligheid één van de negatieve gevolgen was.

Auto's maken ook herrie. We kunnen tegenwoordig zelfs precies meten hoeveel; we hebben wettelijke normen voor de maximale hoeveelheid verkeerslawaai bij woningen.

Auto's nemen ruimte in beslag. In 1970 hadden we ruim 2 miljoen auto's, nu ruim 4 miljoen. De straten staan dus propvol auto's. Kostbare ruimte is verworden tot parkeerruimte.

Autostromen vormen barrières. Wijken worden in stukken gesneden. Voorzieningen worden moeilijker bereikbaar. Kinderen moeten naar school en hun vriendjes en muzikles gebracht worden, door ouders die hun handen toch al vol hebben. Verder: bejaarden kunnen niet zelf meer hun boodschappen doen, invaliden komen amper hun huis uit, winkeliers zien hun oude klanten uit het buurtje "aan de overkant" met de auto naar de Kijk-grijp rijden. Maar ook: bewoners van zo'n afgesneden buurtje voelen zich niet meer bij het wijkgebeuren betrokken. Ze weten niet meer wat er te doen is en komen niet meer naar wijkvergaderingen.

Auto's vormen vaak een bron van voortdurende angst. Er kan elk moment een ongeluk gebeuren, met een kind, een fietser met twee boodschappen-tassen aan het stuur, een loslopende hond. Auto's veroorzaken onveiligheid.

Elk jaar vallen er 1800 doden, waarvan 900 binnen de bebouwde kom. Daarnaast vallen er ruim 40.000 gewonden binnen de bebouwde kom. Driekwart van de slachtoffers is voetganger of fietser en meestal is een auto het botsingsobject.

Over hoe wij die negatieve gevolgen van het autoverkeer wat kunnen indammen, weten we al heel wat. Wij?

Wie heeft er verstand van?

De leefbaarheid van een wijk of stad kun je verhogen door het autoverkeer alleen toe te laten waar of wanneer het 't minste overlast veroorzaakt. Op wegen en straten waar niet alleen auto's komen, maar ook voetgangers en fietsers, moet je maatregelen nemen om het oversteken te verbeteren en de snelheid van het autoverkeer aan te passen aan de rest. In buurten waar overal mensen lopen en kinderen spelen moet je auto's tot langzaam rijden dwingen door een andere straatinrichting en moet je het parkeren zo regelen dat het geen janboel wordt en er ruimte overblijft om te spelen en buurpraatjes te maken.

Dat klinkt gemakkelijker dan het is. Jammer genoeg vatten veel betrokkenen het dan ook veel te gemakkelijk op, zowel ambtenaren als bewonersdeskundigen en opbouwwerkers. Een drempel hier en een parkeerverbod daar, de stoepen verlagen tot straatnivo met een boompje en een paaltje als afscheiding met de rijbaan en klaar is kees!?

Vergeet het maar. Er komt toch wat meer bij kijken. Om ons tot het voorbeeld te beperken: hoe ziet een goede drempel eruit, waar is een drempel het meest effectief en waar niet, hoe voorkom je ongemak voor fietsers; kun je overal een parkeerverbod instellen, helpt het, wel een nagedacht over belanghebbenden-parkeren; heb je perse een voetgangersruimte nodig, wordt die ruimte niet misbruikt door brom- en crossfietsers, vormen de paaltjes geen obstakels voor gehandicapten?

Een aantal instanties in Nederland heeft verstand van dit soort zaken. Naast Stop de Kindermoord is die deskundigheid onder andere te vinden bij de Voetgangersvereniging VBV, de Fietzersbond ENFB, Veilig Verkeer Nederland (VOS-dienst), de directie Verkeersveiligheid van het ministerie van V&W, en bij heel veel gemeentelijke diensten. Maar niet alle gemeenten beschikken over ambtenaren die v.d. laatste inzichten op de hoogte zijn. Of ze vinden de wensen van de bewoners te radicaal en ze schuiven die met hun imago van deskundigheid snel van tafel.

Edukatie?

Na zo'n tien jaar groeiende aandacht voor het begrip verkeersleefbaarheid, is op landelijk nivo de wind radicaal omgeslagen. Staatssecretaris Scherpenhuizen heeft het weer gewoon over verkeersonveiligheid. Niet dat dat zo erg is, maar wel de maatregelen die hij in petto heeft: voorlichting en edukatie. De scholen moeten van hem veel meer aandacht gaan schenken aan het bijbrengen van verkeersdiscipline bij de kinderen en op t.v. kunnen we een vloed van spotjes verwachten over het gedrag van automobilisten. Het effect van deze politieke ommezwaai merken wij nu al op lokaal nivo: steeds vaker weigeren wethouders maatregelen te nemen met de opmerkingen dat "de ouders en scholen de eerstverantwoordelijken zijn, die moeten zorgen voor een goede verkeersopvoeding." Stop de Kindermoord vindt edukatie en voorlichting in de meeste gevallen onzinnig. Verkeersgedrag wordt voornamelijk bepaald door de vormgeving en de inrichting van de weg. Daár moet je de verkeersregels op aan laten sluiten. Een straat aanleggen waar je 80 kunt rijden en daarna verwachten dat automobilisten hooguit 50 rijden na het zien van een t.v.-spotje is schijnheilig.

Deskundigheid van bewoners

Bewonersgroepen kunnen de motor zijn om goede ontwikkelingen in gang te zetten. Ook op het gebied van de verkeersleefbaarheid. Stop de Kindermoord hecht veel waarde aan de deskundigheid van bewoners over het

gebruik van de openbare ruimte in hun eigen buurt. Wij ondersteunen buurtgroepen die actie voeren voor veilige straten. We dragen alternatieven aan, bekomentariëren gemeentelijke plannen, we gaan mee als er met ambtenaren onderhandeld wordt. We hebben ook aardig wat ervaringen met het voeren van acties op straat. Maar ... we kunnen niet verhelfen dat je voor verkeersacties een vreselijk lange adem nodig hebt.

Kursussen voor actiegroepen

We kunnen wel wat doen aan het versterken van de positie van bewonersgroepen door hun deskundigheid te verhogen. Naast de gewone begeleiding kunnen we ook een cursus verzorgen, waar een aantal groepen tegelijk aan kunnen deelnemen. Het programma bestaat uit drie zaterdagen. Op de eerste dag leggen we 's ochtends aan de hand van dia's en films uit wat de belangrijkste oorzaken van onveiligheid zijn volgens ons en wat de mogelijke oplossingen zijn. 's Middags krijgen de deelnemers een aantal praktijkproblemen voorgeschoteld. Met voorbedrukt materiaal kunnen ze zelfstandig een oplossing bedenken voor de situatie. Achteraf wordt getoond hoe de problemen in de praktijk zijn opgelost.

Als huiswerk krijgen ze een diarolletje mee om de problemen in hun eigen buurt te fotograferen.

Op de tweede dag wordt 's ochtends uitgelegd wat verkeerscirculatie is en wat je ermee kunt bereiken. 's Middags leggen de bewoners aan de hand van de dia's uit welke verkeersproblemen ze hebben. Daarna gaan ze weer tekenen, nu om oplossingen voor deze concrete problemen te bedenken. De derde dag staat in het teken van actievoeren: hoe organiseer je je groep, hoe vindt je medestanders, hoe werkt de gemeente, hoe hou je het vol. 's Middags napraten aan de hand van de film Actievoeren, en op een rijtje zetten welke aktiemiddelen de verschillende deelnemende groepen nog zouden kunnen gebruiken. Organisatie: voor elke organisatie die drie of meer groepen weet te interesseren, ruimte, koffie en broodjes ter beschikking heeft, draaien we de cursus af zonder tegenprestatie.

*Meer inlichtingen: Stop de Kindermoord.
Dick Jansen, Keizersgracht 116,
Amsterdam, tel. 020 - 259251.*

DE ELEKTRONISCHE WELZIJSWERKER

Welke vragen stelt de tegenwoordige informatiemaatschappij aan het welzijnswerk? En wat heeft de zachte sektor aan geautomatiseerde informatiesystemen? Het tijdschrift "Marge" buigt zich hierover in het komende extra dikke novembernummer over informatietechnologie en welzijnswerk.

In de inleiding worden (al dan niet) mogelijke toepassingen bekeken: dokumentatiesystemen voor buurt- en opbouwwerk, registratiesystemen voor de hulpverlening en managementsystemen voor alle werksoorten.

Het nummer bevat het verslag van een ronde-tafel-gesprek, waarin het tot een konfrontatie komt tussen de zachte sektor en de 'komputerij', en wel over de politiek van de cijfers, het verschil tussen data en informatie en het verband tussen kwaliteit en kwantiteit.

Nagegaan wordt wat welzijnswerk aan leren van de kantoor-automatisering en er wordt aandacht besteed aan (het geklungel met) registratie in het algemeen maatschappelijk werk. Verder in "Marge" kritiek op het automatiseren bij de Sociale Diensten, informatie over de informatiemaatschappij, berichten, leesvoer en data.

Op 23 november a.s. organiseert "Marge" rond dit onderwerp een studiedag in het CSB-gebouw, Kromme Nieuwe Gracht 39 te Utrecht, van 10.00 tot 17.00 uur.

Sprekers zijn:

- Marianne van den Boomen (eindredactie "Marge"),
- Jan Holvast (wetenschappelijk medewerker Vakgroep Sociaal Wetenschappelijke Informatika te Amsterdam en voorzitter van de Stichting Waakzaamheid Persoonsregistratie),
- Gerrit van der Vorst (wetenschappelijk medewerker Centrum voor Data-Analyse te Utrecht en voorzitter van de Stichting Mens Computer Maatschappij 1984),
- Marja van der Werf (medewerkster NCDB),
- Albert Visser (docent Informatika Sociale Akademie te Culemborg),
- Alexander Polak (docent Informatika en Organisatiekunde aan de IVABO te Amsterdam).

Het materiaal voor de dag bestaat uit bovengenoemd themanummer. De deelnamekosten bedragen f. 15,- voor niet-abonnees en f. 7,50 voor abonnees op "Marge".

Opgave voor de studiedag vóór 23 november door overmaking van f. 15,- resp. f. 7,50 op giro 1576676 t.n.v. de Stichting Maatschappelijke Publicaties te Den Bosch, onder vermelding van studiedag 23/11. Degenen die een los nummer van "Marge" willen bestellen zonder deel te nemen aan de studiedag, kunnen f. 10,- overmaken, o.v.v. novembernummer "Marge".

Verdere inlichtingen bij Marianne van de Boomen, tel. 073 - 137295.

ONDERSTEUNING VROUWEN IN DE WAO/AAW

Het Landelijk Netwerk Vrouwen in de WAO/AAW en het NIMO organiseren op 1 november en 29 november 1984 twee studiedagen voor vrouwelijke beroepskrachten (zoals opbouwwerksters, vrouwenwerksters) die vrouwen (groepen) in de WAO/AAW (willen) ondersteunen met het oog op kollektieve belangenbehartiging.

De dagen worden gehouden in de Kargadoor, Oude Gracht 36 bis, Utrecht. Kosten f. 40,- inclusief scholingsmap.

Opgave voor één van de twee dagen z.s.m. bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX 's-Hertogenbosch, tel. 073 - 137295.

LEVEN OP (ACHTER)STAND

Op 23 november a.s. organiseert het Stedelijk Instituut voor Sociaal Werk Maastricht een studiedag met als motto "Leven op (achter)stand". Tegelijkertijd wordt een publicatie uitgebracht "Wonen op (achter)stand", waarin o.m. aandacht wordt besteed aan de afbouw van het Ravelijncomplex in Maastricht.

Het instituut wil op de studiedag aandacht vragen voor het maatschappelijk verschijnsel van achterstelling en achterstand en er de nadruk op leggen dat achterstellingsproblematiek niet alleen beperkt blijft tot het aspekt van wonen, maar tot uitdrukking komt op alle terreinen van het maatschappelijk leven, zoals edukatie en onderwijs, werk en werkgelegen-

heid, gezondheidszorg, welzijnswerk, recreatie.

Op het programma staan een algemene inleiding over achterstellingsproblematiek, een drietal inleidingen over de situatie in Maastricht, een forumdiskussie en de presentatie van een voorstel m.b.t. de voortgang van een gecoördineerde aanpak van achterstands-/achterstellingsproblematiek.

Inlichtingen bij het Stedelijk Instituut voor Sociaal Werk, dhr. G. Prompers, Boschstraat 60, 6211 AX Maastricht, tel. 043-10931.

ADVIESWEEKEND VOOR BEGINNENDE ONDERNEMERS

De Kleine Aarde te Boxtel organiseert op 9, 10 en 11 november a.s. een adviesweekend voor beginnende ondernemers.

De cursus gaat in op de essentie van het kleinschalig ondernemen. In een aaneengesloten weekend krijgen de cursisten informatie en advies m.b.t. problemen als:

- hoe verkoop ik mijn produkten en aan wie
- werk ik alleen of met anderen
- hoe financier ik mijn bedrijf
- welke rechtsvorm kies ik
- welke vergunning heb ik nodig, enz.

In het weekend wordt ook geleerd aan welke voorwaarden een bedrijfsplan moet voldoen. Andere onderdelen zijn het bezoeken van kleinschalige bedrijven, audio-visuele informatie en het voorleggen van vragen aan deskundige personen. Zelfwerkzaamheid en onderling contact krijgen veel ruimte.

De cursus wordt begeleid door Anton Scheffers, bedrijfskundige en auteur van "Schep je eigen werk", en Pauli Jansen, cursusleidster van De Kleine Aarde.

De cursus begint vrijdagavond 9 november om 20.00 uur en eindigt zondag 11 november om 16.00 uur.

De prijzen zijn minimaal f. 125,- (afhankelijk van het inkomen) inkl. maaltijden en overnachting.

Voor meer informatie en een aanmeldingsformulier kan men zich melden tot De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel, tel. 04116 - 84921.

ONDERZOEKSVERSLAG MULTI-ETNISCH SAMENLEVEN

In het M.O.-themanummer Minderheden/Meerderheid (nr. 25) is melding gemaakt van het projekt Multi-Etnisch Samenleven, een samenwerkingsprojekt tussen de Landelijke Federatie Welzijnsorganisaties voor Surinamers, Gamma, NIMO en het Nederlands Centrum Buitenlanders. In het kader van dit projekt is een verkennend onderzoek gedaan in 4 Nederlandse wijken en een oriënterend onderzoek in Londen. Het onderzoeksverslag is, in tegenstelling tot in M.O. vermeld, niet verkrijgbaar bij het NIMO, maar bij het volgende adres: *M.E.S.-projekt, p/a Gamma, postbus 14004, 3508 SB Utrecht, tel. 030 - 334314.*

Centrum voor Energiebesparing bepleit:

OPBOUWERK STIMULATOR ENERGIEBESPARING

Volgens het Centrum voor Energiebesparing, een onderzoeks-, advies- en voorlichtingsbureau dat is opgezet door enkele grote milieu-organisaties, zou het plaatselijk opbouwwerk een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het streven naar energiebesparing. Hoewel uit een enquête blijkt dat huurders in een aantal gevallen problemen hebben rond de isolatie van hun woning (gebrek aan inspraak vooraf, technische problemen achteraf, gevolgen voor puntentelling en huurharmonisatie, tegenvallende besparing op stookkosten), is het Centrum van mening dat er zeker mogelijkheden liggen voor probleemloze isolatieprojecten, waar het bewonersbelang - verlagings van woonlasten en verhoging van het comfort - mee gediend is. *E.R. van Tanningen* geeft hieronder enige informatie over een project gericht op huurders (organisaties). Vervolgens gaat hij in op de rol die het opbouwwerk kan spelen en op de resultaten van bovengenoemde enquête.

"Aktie E"

Een van de projecten van het Centrum voor Energiebesparing is "Aktie E". Via dit project kunnen huurders- en bewonersgroepen gratis voorlichting en ondersteuning krijgen bij energiebesparende maatregelen in huurhuizen. Vaak wordt een onderzoekje verricht. Meestal gaat het daarbij om isolatiemaatregelen vaak gekombineerd met verbeteringen in de verwarmingsinstallaties. Daarnaast kan echter ook informatie worden gegeven over de toepassing van wind- en zonne-energie, stadsverwarming, blokverwarming, warmtekrachtinstallaties en de regelapparatuur daarvoor. Voor een uitgebreider onderzoek moet de verhuurder een opdracht geven en in dat geval brengt het Centrum de normale tarieven in rekening.

Functie van het opbouwwerk

In vele projecten van samenlevingsopbouw gaat het allereerst om de probleemomschrijving en de initiatiefnemer. Voor de probleemomschrijving staan in onderstaand verslag van een enquête die dit jaar is gehouden een aantal aanknopingspunten. Het initiatief om te komen tot energiebesparing in huurhuizen wordt vaak verlamd door een patstelling in de besluitvorming. Huurders verwachten het initiatief van verhuurders omdat deze de eigenaren en beheerders van de woningen zijn. De verhuurders komen niet tot een initiatief omdat zij negatieve reacties van huurders vrezen of opzien tegen de rompslomp.

Dat laatste wordt nog versterkt door andere problemen, die een hogere prioriteit krijgen, zoals leegstand en het innen van huurachterstanden. Ook het belang van de huiseigenaren is nauwelijks aanwezig. Niet de verhuurders, maar vooral de huurders hebben baat bij een lagere energierekening. Kortom, niemand neemt het initiatief, terwijl er toch duidelijke bewonersbelangen liggen, zoals de woonlasten, het geroef van de woning en ziekte door tocht en vocht.

De opbouwwerker kan bewoners wijzen op hun belang en ook de weg aangeven om tot een initiatief te komen. Als de huiseigenaar geen haalbaarheidsonderzoek voor energiebesparing wil laten verrichten kan een beroep worden gedaan op Aktie E van het Centrum voor Energiebesparing. De medewerkers van Aktie E kunnen de effecten van energiebesparing op de woonlasten gratis doorrekenen. Met die gegevens kan een bewonersgroep of huurderskommissie, eventueel bijgestaan door een opbouwwerker, naar de huiseigenaar gaan en vragen om uitwerking van de energiebesparingsplannen. Daarmee kan de voorlichting en inspraak worden verbeterd en kan worden gekozen uit verschillende mogelijkheden.

Een gunstige faktor in deze tijd is dat de onderhandelingspositie van huurders in het algemeen is versterkt. Immers, nu voor het eerst sinds vele jaren voor deelmarkten in de huursektor het aanbod de vraag overtreft, kan de huurder meer eisen gaan stellen. De verhuurder zal onder de druk van dreigende leegstand meer rekening willen houden met de wensen van de huurders. Een opbouwwerker kan daar in zijn begeleiding op inspelen, óók voor wat betreft energiebesparing.

Enquête naar energiebesparing bij huurwoningen

De enquête moest duidelijk maken hoe vaak bepaalde problemen voorkomen, en hoe vaak huurders zelf het initiatief nemen tot isolatie.

Via het Landelijk Ombudsteam Stadsvernieuwing (LOS), de Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting (LOBH), en het Nederlands Verbond van Huurders (NVH) werd een vragenlijst met toelichting verstuurd. De 168 teruggestuurde formulieren zijn bijna alle ingevuld door huurders-organisaties, die in totaal bijna 100.000 woningen vertegenwoordigen, zo'n 4% van de huurwoningen in Nederland. Dat is niet gek voor een enquête. De lijst bevatte enkele vragen waarvan we de antwoorden kunnen vergelijken met reeds bekende cijfers. Daaruit is af te leiden, dat deze 100.000 woningen een redelijke dwarsdoorsnede te zien geven van het totale huurwoningenbestand (de spreiding over het land, de verdeling naar eigenaar, de verhouding wel/niet geïsoleerd e.d.). De uitkomsten zijn niet echt "representatief", maar geven toch een vrij goed beeld van alle huurwoningen en hun bewoners.

Problemen. Aan de bewoners van geheel of gedeeltelijk geïsoleerde woningen werd de vraag voorgelegd welke problemen zich bij de isolatie hadden voorgedaan: vooraf, tijdens het aanbrengen of naderhand. Veertien verschillende problemen konden op de enquêteformulieren worden aangekruist. De volgende problemen werden het meest genoemd: gebrek aan voorlichting en inspraak vooraf, bijna vier op de tien formulieren.

Ook vinden velen dat de mogelijkheid om uit verschillende alternatieven te kiezen te gering was geweest. In 35% van de formulieren werd een technisch probleem achteraf genoemd, in de vorm van vocht op plaatsen waar dat voordien niet was. Ongeveer één derde van het aantal organisaties in geïsoleerde projecten noemde als probleem het aantal weigeraars bij isolatie. Ook de gevolgen van de puntentelling en de verlengde huurharmonisatie bleken een probleem te vormen. Tenslotte bleek menige organisatie weinig vertrouwen te hebben in de te bereiken besparing op de stookkosten (29%), maar de uitspraak dat de besparing feitelijk bleek tegen te vallen scoort veel lager (16%).

Verwachtingen. Bij de mensen die wonen in ongeïsoleerde huizen waarvoor isolatieplannen bestaan, blijkt het beeld enigszins overeen te stemmen met het bovenstaande. Het probleem van de weigeraars scoort hier het hoogst: in 44% van deze formulieren wordt dit punt genoemd. De verwachting van tegenvallende besparing en de verwachting van technische problemen is nog sterker (39%) dan de waarneming van deze problemen in geïsoleerde woningen.

De verwachting dat de huurtoeslag als gevolg van de besparingsmaatregelen te hoog zal uitvallen, leeft bij meer dan een derde van de antwoordende organisaties.

Huurverhoging en besparing. Aan de mensen in reeds geïsoleerde woningen is gevraagd hoe de verhouding is tussen de (maandelijkse) huurtoeslag en de (maandelijkse) besparing. Dit gegeven is bij vrij veel antwoorders onbekend. Van de organisaties die het wel weten antwoordt ruim een derde dat de huurtoeslag hoger is dan de besparing, of dat er ten onrechte achterstallig onderhoud is doorberekend. Een derde antwoordt dat de huurtoeslag minder is dan de besparing (gunstig dus),

en opnieuw een derde meldt dat de zaak in evenwicht is ("balansisolatie").

Weigerachtige verhuurder. Eén op de vijf formulieren van de organisaties waar plannen voor isolatie bestaan, meldt dat er gebrek aan medewerking van de eigenaar/beheerder is. In de gevallen waarin zelfs geen sprake is van plannen, is dit bijna de helft. Dit verklaart grotendeels waarom de desbetreffende woningen nog niet geïsoleerd zijn. Dit gebrek aan medewerking doet zich veel vaker voor bij beleggingsmaatschappijen en particuliere eigenaars dan bij korporaties en gemeenten. Deze laatsten nemen isoleren volgens deze enquête gemiddeld dus meer serieus. Dat blijkt ook uit het feit, dat deze beheerders ook meer omvattende projecten uitvoeren: vaak maatregelen aan de verwarmingsinstallatie tegelijk met de isolatie, en vaak een combinatie met onderhoud of renovatie.

Initiatief van de huurders. Heel interessant is, dat voor de groep geïsoleerde woningen 27% van de antwoorders meldt, dat het initiatief tot het isolatieproject van de huurders is uitgegaan. Waar alleen sprake is van plannen, namen de huurders voor 31% het initiatief. Waar nog geen plannen zijn verklaart 43% van de antwoordende huurdersorganisaties het initiatief te willen nemen (plus nog 16% "misschien"). Meer kans voor initiatieven van huurdersorganisaties is daarom gewenst. De ondersteuning van overheidswege moet hierop inspelen. Dit gebeurt nu onvoldoende, huurders worden alleen gezien als mensen die toestemming moeten geven.

Overheid kan er niet omheen

Volgens Aktie E blijkt uit de uitslag dat bepaalde problemen zo vaak voorkomen dat beheerders en overheid er niet omheen kunnen. Deze problemen zouden voor een belangrijk deel verholpen kunnen worden, door:

- bewonersgroepen van overheidswege meer faciliteiten te bieden om initiatieven te nemen; bijvoorbeeld in de vorm van meer geld voor deskundige ondersteuning
- de overlegsituatie tussen huurder en verhuurder aanzienlijk te verbeteren
- bewonersplannen serieus te nemen
- een goede regeling in te voeren ten aanzien van de puntentelling
- in ieder project een goede deskundige kosten/baten-afweging te laten plaatsvinden
- meer bekendheid te geven aan positieve ervaringen met isolatie.

Anderzijds blijkt dat geen enkel probleem bij een meerderheid van de woningen voorkomt.

Het is van belang dit op te merken, omdat een gerucht over isolatieproblemen gemakkelijker te verspreiden dan te ontzenuwen is. Er zijn kennelijk nog mogelijkheden voor probleemloze isolatieprojecten, en er zijn veel huurders die het initiatief daartoe willen nemen.

*Het Centrum voor Energiebesparing
is gevestigd Oude Delft 180,
2611 HH Delft, tel. 015 - 131260.*

KURSUS STADSVERNIEUWING

Binnenkort gaat weer een nieuwe cursus stadsvernieuwing van start. Deze cursus vindt plaats onder verantwoordelijkheid van het ministerie van WVC en het ministerie van VRO/M. De uitvoering vindt plaats door de Nationale Woningraad, het Nederlands Christelijk Instituut voor de Volkshuisvesting en de Werkgroep 2000.

Het doel van de cursus is kennis nemen van, inzicht krijgen in en kunnen omgaan met:

- het procesmatig verloop en organisatorisch kader van de stadsvernieuwing
- politieke, juridische en financiële randvoorwaarden met betrekking tot stadsvernieuwing
- de veranderde positie van betrokken partijen in de stadsvernieuwing.

De cursus start 19 december a.s. en bestaat uit 5 blokken van 2 dagen. Deze blokken worden gehouden op een centrale plaats in ons land.

Aan de cursus kunnen maximaal 40 personen deelnemen. Aanmelding is mogelijk tot 15 november a.s.

De kursusprijs is 8 1000,- per deelnemer, exclusief de kosten van verzorging en verblijf. Voor zover cursisten in hun werksituatie op titel samenlevingsopbouw gesubsidieerd worden, kunnen zij zich voor een eventuele bijdrage in de kursuskosten wenden tot WVC, afd. opbouwwerk.

*Nadere informatie bij het Werkbureau
Cursus Stadsvernieuwing, t.a.v. mevvr.
E. Osterop, postbus 50051, 1305 AB
Almere, tel. 03240-91234.*

RAAD VAN AANGESLOTENEN BIJEEN

De Raad van Aangeslotenen van het Platform Opbouwwerk heeft op vrijdag 7 september jl. twee nieuwe bestuursleden voorgedragen voor het Platform-bestuur. Het zijn Nel Comello, opbouwwerkster bij de Stichting Samenlevingsopbouw te Hengelo en Rina Hendriks, opbouwwerkster bij de Stichting Opbouwwerk Eindhoven. Met de benoeming van deze bestuursleden wordt een evenwichtiger deelname bereikt van mannelijke en vrouwelijke bestuursleden vanuit verschillende regio's.

Ten aanzien van de samenwerkingsverband-formule kwam op de RVA-vergadering het probleem aan de orde dat kleine instellingen steeds minder mogelijkheden hebben om boven-plaatselijk te investeren. De suggestie werd gedaan dat deze, bijv. binnen een bepaalde regio, zouden kunnen samenwerken om aan dit soort zaken deel te nemen, c.q. dat consulent-achtige functionarissen in deze present zouden kunnen zijn.

De grotere instellingen hebben dit probleem niet, maar daar treedt nogal eens het probleem op dat de "informatie" over allerlei activiteiten van samenwerkingsverbanden in handen valt en blijft van de "koördinatie-functie", terwijl er een aantal samenwerkingsverbanden is, dat zich op onderdelen van uitvoerend werk richt.

Eindhoven lost dit op door een "leesmap" aan te leggen. In Hilversum gebruikt men de "paraaf-methode". Opgemerkt wordt dat het "beleid" in een instelling dit soort zaken alert moet oppakken en dat ook staf-vergaderingen een extra informatie-punt vormen. Verder blijkt ook het mededelingenblad M.O. erg praktisch te werken, het maakt veel directe contacten m.b.t. concrete projecten mogelijk.

Het accent van de vergadering lag op enkele korte inleidingen vanuit samenwerkingsverbanden. R.V.A.-voorzitter Renie Groenendal gaf het woord aan Nanne de Jong, die vanuit het samenwerkingsverband WAO/AAW vooraf inging op de rol van de opbouwwerker. Hij is enorm bezig in en met het netwerk van de W.A.O.-organisaties. Tevens moet hij op heel verschillende fronten tegelijkertijd bezig zijn en daarmee een ruime variatie in deskundigheid ontwikkelen: sociale zekerheid, gezondheidszorg, politiek. Een probleem-projektaanpak zou bij deze materie niet de benadering kunnen zijn.

Er moet immers ook een garantie voor de voortgang zijn. Ingebakken zit immers het steeds weer "uitvallen" van de arbeidsongeschikten; bovendien de machtsstrijd is nog lang niet gestreden en het gaat over een "totaal-problematiek", niet over een specifiek belang of onderdeelje.

Gegeven die totaal-problematiek kunnen WAO-ers zelf heel vaak geen afstand nemen en zich bezinnen op wat het beste is om aan te pakken. De reactie is veelal: defensief reageren. Daardoor komen WAO-groepen al snel in een dilemma-situatie terecht. Van belang zijn vooral meer aanvullende tactieken: éigen plannen maken en niet re-ageren op wat de instanties in de politiek de hele tijd doen.

Qua positie is de opbouwwerker van een WAO-platform geen "bruggebouwer" maar een medestrijder.

Marijke Blom hield vervolgens vanuit het samenwerkingsverband lokale Werkgelegenheidsvraagstukken een inleiding over "Lekenbouw" in Tilburg, een experiment waarbij werkloze jongeren hun eigen huis bouwen én scholing ontvangen.

Het interessante aan dit project in relatie tot opbouwwerk is volgens Marijke dat het om een concreet projectmatig geheel gaat: klaarmaken en wegwezen. Ze noemt het belangrijk om bij werkgelegenheids-initiatieven met een "laag profiel" te beginnen, mensen te adviseren en dwarsverbindingen te leggen. Daarnaast om de financieel-ekonomische gezichtspunten van een project goed helder te krijgen en vervolgens om de zaak draaiend te houden: hameren op voortgang. "Hard werken, veel praten en minder schrijven" adviseert Marijke.

Door tijdgebrek kon jammer genoeg Truus Gruysen niet meer aan het woord komen over onderwijsvoorrang. Hier zal een volgende keer uitgebreid op worden ingegaan.

KONDITIONS VOOR WERKGELEGENHEIDSINITIATIEVEN

Op dinsdag 13 november is er een themabijeenkomst van het samenwerkingsverband Opbouwwerk en lokale werkgelegenheidsvraagstukken.

In de afgelopen jaren zijn in het samenwerkingsverband telkenmale thema's aangesneden die op enigerlei wijze verbonden waren met de opbouwwerk-praktijk in relatie tot de opzet en begeleiding van werkgelegenheidsprojecten.

Voor deze keer zal centraal staan, het vanuit de instellingsorganisatie formuleren van kondities, waarop het opbouwwerk aan de gang kan gaan met werkgelegenheidsinitiatieven. Welke vragen spelen zoal daarbij, welke strategieën zijn te ontwikkelen, welke criteria moet je formuleren voor het onderscheiden van de opbouwwerk-inzet van die van andere partijen, enz.

De bijeenkomst start om 10.30 en eindigt rond 13.30 uur. De plaats wordt nog nader bekend gemaakt.

Belangstellenden kunnen zich opgeven bij Jur de Haan, Platform Opbouwwerk, tel. 070-521354 (voorzover zij nog niet op de deelnemerslijst van het samenwerkingsverband staan).

OPBOUWWERK BEPLEIT EIGEN LANDELIJK INSTITUUT

Zoals bekend wordt sedert jaar en dag gepraat over de herstructurering van het bestel van landelijke organisaties in het welzijnswerk. Het opbouwwerk is pas in een laat stadium van de werkzaamheden van de z.g. Commissie Van Gils betrokken bij het overleg hieromtrent. In een door het Platform Opbouwwerk uitgebrachte - en door de Werkplaatsen Opbouwwerk en het NIMO - unaniem onderschreven - standpuntbepaling wordt gepleit voor een eigensoortig landelijk instituut voor het opbouwwerk. De integrale tekst van de aan het departement en de Commissie verzonden uiteenzetting, alsook van de brief van de gezamenlijke landelijke instellingen, is hieronder (verkleind) weergegeven.

Standpuntbepaling

01.

Het Landelijk Platform Opbouwwerk - en daarmee het werkveld opbouwwerk - werd eerst in een zeer laat stadium bij de werkzaamheden der Commissie betrokken.

Na het bekend worden van de Instellingsbeschikking der CHLO heeft het bestuur bij schrijven van 2 april 1982 opheldering hieromtrent gevraagd.

Bij ministerieel schrijven van 2 februari 1983 werd bericht dat van betrokkenheid vooralsnog geen sprake was, maar dat die situatie zou kunnen veranderen.

Eerst in de zomer-vakantie 1984 was kennelijk van een veranderde situatie sprake.

Dit betekent dat enerzijds de Commissie in haar gedachten-ontwikkeling weinig rekening heeft kunnen houden, c.q. zich een oordeel heeft kunnen vormen over (landelijk-organisatorische) ontwikkelingen binnen het brede opbouwwerk-veld; het betekende anderzijds dat binnen het opbouwwerk maar in geringe mate oordeels-vorming over het werk der CHLO had plaatsgevonden.

Dit valt met name te betreuren in zoverre wellicht de Commissie, c.q. de Minister vanwege eigen tijds- en plannings-horizon wellicht minder toegankelijk is voor nadere aanvullingen op het reeds verrichte werk.

02.

De CHLO heeft haar vertrekpunt gevonden in de herstructurering van een landelijk bestel, dat qua positie, organisatie en werkwijze historisch verbonden is aan een centralistisch bestel.

Dezijds wordt de ontwikkelde analyse gedeeld en bestaat instemming met de gekozen "functionele benadering" en de daaruit resulterende op landelijk niveau te situeren functies. De in de Voorlopige standpuntbepaling van de Minister neergelegde vorming van "landelijke instituten voor overleg en ondersteuning" vindt eveneens instemming. Opgemerkt zij dat - om hieronder nader uiteen te zetten redenen - dezijds een eigenstandig landelijk instituut voor het opbouw-

werk, c.q. maatschappelijke ontwikkeling van essentiële betekenis wordt geacht.

03.

Binnen het werkveld opbouwwerk zijn eind zeventiger jaren de consequenties getrokken uit de decentralisatie. Op initiatief van een aantal plaatselijke opbouwwerk-instellingen is al verkend en discussiërend een vorm van "decentraal landelijk organiseren" ontwikkeld.

De basis daarvan wordt gevormd door (tijdelijke) samenwerkingsverbanden van plaatselijke opbouwwerk-praktijken, die bepaalde problemen of vraagstukken gemeenschappelijk hebben en gemeenschappelijk bepaalde aspecten daarvan willen aanpakken. Deze formule wordt thans gedurende de plm.

3½ jaar in de praktijk gebracht en blijkt op krachtige wijze bij te dragen aan het bevorderen van de samenhang in het eigen werkveld; vormt een krachtige stimulans voor inter-sektorale contacten; en vormt tevens een uitstekend klimaat voor werk-innovaties (zowel "down-top" als "top-down").

Een aantal evidente resultaten waarop kan worden gewezen, zijn:

- * Mededelingenblad, low budget-formule en opererend als samenwerkingsverband, dat zeer gerichte praktijk-ontwikkelings-informatie biedt en een veld-dekkende verspreiding kent (met 6 reguliere en 6 themanummers op jaarbasis);
- * een veelheid van (inhoudelijke) samenwerkingsverbanden met een hoog innovatief gehalte, waardoor vernieuwingen en samenhangen tot ontwikkeling worden gebracht, die anders niet, veel later of meer verbrokken vorm zouden hebben gekregen (werkgelegheids- en arbeids-simulatieprojecten, eigen organisaties en samenwerkings-platforms arbeidsgeschikten, (buurt-)economische initiatieven van sociaal-economisch zwakke groepen, structurering van de welzijns-component in de onderwijsvoorrang en de toerusting daarvan, automatisering als hulpmiddel van bewoners-organisaties en opbouwwerk, stadsvernieuwing en ruimere oude wijken-proble-

matiek, eigentijdse voorlichting omtrent het opbouwwerk, etc.;

- * en meer in het algemeen belangrijke bijdragen aan een mentaliteits-ontwikkeling binnen het werkveld, waarbij het "doemdenken" doorbroken werd, en het primaat van structuur discussie werd ingeruild voor het primaat van de ambachtelijke taak-omvatting, gericht op concrete ondersteuning van initiatieven van bewoners groepen (territoriaal en categoriaal) m.b.t. vraagstukken die zich nadrukkelijk opdringen (en die zich concentreren rond betaalbaarheid, werk(loosheid) en verstrengeling van leefbaarheidsvragen).

04.

De ontwikkelde structurering, behartigde functie en gevoerde werkwijze passen zeer wel in de filosofie van de beoogde instituten voor "overleg en ondersteuning".

Dezertijds wordt zelfs aanbevolen het in het opbouwwerkveld ontwikkelde landelijk-organisatieconcept op andere werkerterreinen op analoge wijze tot ontwikkeling te brengen.

N.B.: Opgemerkt zij overigens dat deze landelijk-organisatorische vernieuwing binnen het opbouwwerkveld m.n. ook gefaciliteerd werd door de aard van het opbouwwerk zelf als werkvorm.

05.

De claim voor een eigen landelijk instituut voor het opbouwwerkveld wordt in essentie onderbouwd met de onderstaande drie punten:

- * opbouwwerk, hoewel ingebed in het specifieke welzijnsbeleid, opereert steeds in het spanningsveld waarin mensen en groepen verkeren in relatie tot andere (veelal zgn. "harde" beleidssectoren); reden waarom vanuit het opbouwwerk steeds geopponerd is tegen "harmonisaties" zoals in de RBR-SCW, waarin regime-matig de samenhang tussen opbouwwerk en (b.v.) muziekscholen gefavoriseerd werd, terwijl in de werkpraktijk (ad hoc) samenhangen met b.v. woningcorporaties, stedenbouwkundige diensten, sociale zekerheidsorganen etc. veel opportuener zijn.

Daarom wordt ook zeer ingestemd met de "deel-terreinen-ordening", zoals aangebracht in de Ontwerp-Welzijnswet, waarin opbouwwerk in relatie tot emancipatie wordt gezien (Art. 2.c.), omdat:

- a. hierdoor een juist onderscheid wordt voorzien tussen puur edukatieve oogmerken enerzijds en groepen die zelfwerkzaam aan door hen ervaren leefbaarheidsvraagstukken werken anderzijds;
  - b. opbouwwerk evenals emancipatie werk door tal van beleids-sectoren heen-snijdt en nadrukkelijke relaties met politieke organen van node heeft,
- * het ambachtelijke opbouwwerk, de opbouwbenadering richt zich niet op het (duurzaam) verrichten van uitvoerende taken-pakketten (zoals b.v. in het peuterwerk of in edukatieve voorzieningen het geval is); opbouwwerk is geen (ver)zorg(ings)werk,

maar biedt sociaal-organisatorische ondersteuning/advisering aan territoriaal of categoriaal gebaseerde groepen die d.m.v. eigen initiatieven en organisatievorming vraagstukken willen aanpakken; óf in eigen beheer óf als (counter)partner van instituties en organen die terzake aangewezen zijn, c.q. optreden; daarbij is grote flexibiliteit noodzakelijk (N.B. met name geïndiceerd door sociaal-economische ontwikkelingen: lag in de '70 er jaren b.v. in de stadsvernieuwing de nadruk op verbeterings- en voorzieningen wensen, thans ligt de nadruk op betaalbaarheid en eigen werkzaamheid; lag bij arbeidsongeschikten-organisaties eind zeventiger jaren de nadruk op inspraak en bejegening-vraagstukken in relatie tot de sociale zekerheidsorganen, thans ligt een zware nadruk op de inkomens positie-ontwikkeling).

Dat heeft ook steeds gevolgen voor te sluiten "inter-sektorale coalities" (N.B. lagen die b.v. een aantal jaren geleden vooral in de richting van stedenbouwers en architecten, nu meer met economen, bedrijfskundigen, budget- en huishoudkundigen).

Duidelijk zal zijn dat zowel de methodische invalshoek, alsook de voorgegeven noodzaak tot flexibiliteit naar "terreinen" en "coalities" niet wijzen in de richting van een "institutionele samenwerking" met een specifieke partner (zoals b.v. sociaal-cultureel werk).

- * het in het opbouwwerk-veld ontwikkelde organisatie-koncept van "landelijk samenwerken op decentrale basis" verdient, mede op grond van de met summere middelen reeds geboekte resultaten, een reële kans gedurende een aantal jaren, dit niet alleen ten gerieve van het opbouwwerkveld zelf, maar ook als koncept dat op andere terreinen op analoge wijze tot ontwikkeling kan worden gebracht.

06.

Bij de voorgegeven noodzakelijkheid tot instituutvorming is het derhalve niet voor de hand liggend het brede opbouwwerkveld onder te brengen in één van de op dit moment gepresenteerde zes instituten.

Een landelijk instituut opbouwwerk is een acceptabele variant mits de al geschetste principes en werkwijzen (decentraal landelijk samenwerken en de samenwerkingsverbanden-formule) daarin centraal staan. De opbouwwerk-elementen die thans nog geïncorporeerd zijn in de Sectie Samenlevingsopbouw van de NRMW en in de sociaal-culturele organisatie Gamma kunnen worden opgenomen in deze landelijke opbouwwerk-organisatie.

De al bestaande samenwerking met de onderzoeks-component zoals die gestalte heeft in het Nimo; en die met in hoofdzaak op methoediek-ontwikkeling en -training georiënteerde landelijke werkplaatsen opbouwwerk kan nader worden geïntensiveerd en waar nodig ook geformaliseerd.

Ten aanzien van de onderzoeksfunctie zij opgemerkt dat het opbouwwerk veld het es-

sentieel acht dat in het nog komend overleg over de vormgeving daarvan in algemene zin met enkele punten nadrukkelijk rekening wordt gehouden.

Die punten zijn:

- * Er dient geen sektorale "determinatie" te worden opgelegd aan een instituut als het Nimo, d.w.z. de reikwijdte waarover onderzoeken zich uitstrekken dient niet voorgegeven ingeperkt te zijn tot de "enge" of "specifieke" welzijnssector;
- * De opdrachts-, c.q. programmeringsstructuur dient zodanig te zijn dat cliënt- c.q. bewoners gerichte onderzoeksopdrachten ruimhartig mogelijk zijn

Ten aanzien van de Werkplaatsen Opbouwwerk zij opgemerkt dat hun huidige situering op het z.g. Rijksplan SCW geen toevalligheid is. Er zit een wel-bewuste conceptie achter deze niveau-keuze en het aantal en de spreiding van de werkplaatsen (Noord, Oost, Zuid, West). Omdat opbouwwerk zijn vertrekpunt vindt in de eigen initiatieven van mensen is inzicht in en aansluiting bij de eigen identiteit (in vrij hoge mate ook dus regio-culturele kenmerken) van bijzonder belang. De vergelijking van maatschappelijke ontwikkelingsprocessen en ook van opbouwwerk-processen tussen b.v. Friesland of Drente enerzijds en Limburg of Brabant anderzijds is illustratief. De lokatie-keuze heeft derhalve een eigen ratio.

Anderzijds produceren de Werkplaatsen Opbouwwerk ten behoeve van zowel de eigen regio als van het gehele land. Er is derhalve naast regio-culturele differentiatie naar terreinen en onderwerpen (N.B. zo besteedt Noord steeds veel aandacht aan methodiek-ontwikkeling; b.v. door het uitgeven van de praktijk-reeks-opbouwwerk boeken; heeft Zuid veel aandacht voor Minderheden en Onderwijsvoering, West heeft geconcentreerde aandacht voor Vrouwenaanlegenheden en milieu vraagstukken (gif in de grond) en biedt Oost bijzondere aandacht aan het vraagstuk hoe mensen zelf met vraagstukken omgaan, tot formulering daarvan komen en zich te weer stellen.

Het op pure bestuurs-technische toelatings-overwegingen localiseren van de Werkplaatsen op een "lager" niveau zou geen rationele oplossing zijn, want of te duur worden (werkplaatsen per provincie b.v.) of het concept naar inhoud ontrachten.

Samenvattend wordt bepleit:

- * Landelijke instituuetsvorming opbouwwerk, waarin het bestaande Landelijk Platform Opbouwwerk de opbouwwerk-componenten van de Sectie S.O. van de NRMW en Gamma incorporeert, met versterkte voortzetting van de conceptie "landelijk organiseren op decentrale basis volgens de samenwerkingsverbanden-formule".
- * Het voortbestaan van een onderzoeks-component, zoals thans geïncorporeerd in het Nimo, welke op breed onderzoeks-terrein kan opereren en waarbij bewoners-georiënteerd opdrachtgeverschap ruim-

hartig mogelijk zijn.

- * Het voortbestaan van de landelijke Werkplaatsen Opbouwwerk met hun regio-culturele accentuering enerzijds en naar terrein gedifferentieerde inhoudelijke producten anderzijds.
- * Een nadere formalisering van de al bestaande samenwerkingsafspraken tussen deze componenten (m.n. naar onderlinge toelivering en produkt-typen/bestrijken van terreinen).

LANDELIJK OVERLEG ORGANISATIES OPBOUWWERK

Aan het Ministerie van Welzijn,
Volksgezondheid en Cultuur,
Comissie Herstructurering
Landelijke Organisaties.

10 september 1984.

Geachte dames en heren,

In de schriftelijke reactie op de voorlopig nader uitgewerkte standpuntbepaling HLO van het Platform Opbouwwerk d.d. 09-09-'84 wordt gesteld dat konsultatie zou plaatsvinden van andere veldcomponenten opbouwwerk waarmee wordt samengewerkt. Deze toezegging is inmiddels gerealiseerd. De 4 Werkplaatsen Opbouwwerk, 't NIMO en 't Platform Opbouwwerk hechten er aan u ook de resultaten daarvan mee te delen in een gemeenschappelijk schrijven.

Het resultaat van deze konsultatie is dat wij u kunnen meedelen, dat wij het gestelde in de brief van het Platform unaniem onderschrijven.

Hoewel het opbouwwerk zijn vertrekpunt vindt in het beleid van het welzijnsdepartement neemt het binnen het geheel van het welzijnswerk o.i. een geheel eigen positie in, enerzijds omdat het geen (ver)zorg(ings)-werk impliceert, maar juist soc.org. ondersteuning biedt aan territoriaal of categoriaal georganiseerde groepen en initiatieven maar anderzijds ook omdat het werkzaam is op andere dan WVC terreinen en daar in een aantal gevallen ook (gedeeltelijk) uit wordt gefinancierd. Bij de org. vormgeving van het opbouwwerk kan dan ook niet alleen het WVC beleidsregiem worden toegepast, mede omdat op die andere beleidsterreinen zowel centrale als decentrale beleidsvoering plaatsvindt.

Rekening houdend met deze factoren is er de laatste jaren in toenemende mate een samenwerking gegroeid tussen de 4 Werkplaatsen, 't NIMO en 't Platform Opbouwwerk.

Deze samenwerking heeft erin geresulteerd, dat de door u onderscheiden functies -overleg, samenhang in het eigen werkveld, landelijke ondersteuning waaronder werkwikkeling, intersektorale contacten en

internationale kontakten— als totaal pakket gerealiseerd worden. Ook de onderzoeksfuncties met de in de brief van het Platform aangeduide kenmerken wordt vanuit deze samenwerking gewaarborgd. Daarbij is differentiatie echter noodzakelijk. Deze differentiatie wordt in de brief van het Platform aangeduid.

Wij bepleiten dan ook, dat u het opbouwwerk en deze in de praktijk goed werkende structuur erkenning biedt in een instituut opbouwwerk c.q. maatschappelijke ontwikkeling, waarbij het resultaat van die samenwerking een gemeenschappelijk werkplan en begroting en een gemeenschappelijke produktevaluatie is, zodanig dat duidelijk wordt, dat de door u onderscheiden functies gerealiseerd worden.

Graag stellen wij dan ook voor de ondertekende instellingen c.q. een door hen samen te stellen delegatie te betrekken bij het nader uitwerken van de taakstelling waar u voor staat.

Hoogachtend,
namens de besturen,
WONN
WESON
WOZON
WeZH
NIMO
PLATFORM OPBOUWERK

w.g. J. P. Mul, directeur NIMO

STIMULERING VAN BEDRIJVIGHEID EN WERKGELEGENHEID

Behalve de "Groene atlas van lokale initiatieven" (die recent bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is verschenen en alle werklozenprojecten omvat), is nu ook de "Blauwe atlas, 1984" verschenen met als ondertitel "Stimulering van bedrijvigheid en werkgelegenheid". In het boek worden 600 projecten beschreven op het gebied van bedrijfsadviesring, bedrijvencentra (al dan niet voor startende ondernemers), exportpromotie op lokaal niveau, gemeentelijke bedrijfsfinancieringsmogelijkheden, participatiemaatschappijen, bedrijfsideeënbanken, innovatie- en uitvindercentra, ondernemerskursussen, bedrijvenmanifestaties en ondernemingsplanwedstrijden. Veel aandacht wordt besteed aan de wijze waarop de projecten worden gefinancierd, c.q. gesubsidieerd. Bij de bedrijvencentra (ca. 180 projecten) zijn voor zover mogelijk foto's van de gebouwen geplaatst.

De prijs van deze Atlas (gebonden 613 pag.) bedraagt f. 34,75 inclusief verzendkosten. De Atlas kan worden besteld door overmaking van dit bedrag op postrekeningnr. 55 159 38 t.n.v. Stichting Holland Initiatives, Bunnik onder vermelding van "Atlas-1984".

KEUZEN IN HET GEKOÖRDINEERD BEJAARDENWERK

Het Landelijk Platform Welzijnswerk voor Ouderen heeft een tweede deel uitgebracht in een cahier-reeks die tot doel heeft de methodiek-ontwikkeling binnen het gekoördineerd bejaardenwerk te bevorderen. Het boekje heeft als titel "Keuzen in het gekoördineerd bejaardenwerk" en wil een ondersteuning zijn bij het denken over de verschillende functies die het gekoördineerd bejaardenwerk kan hebben. De auteurs, Paula den Hoedt, Ali van Popta en Gerard Teuben, stellen in hun inleiding dat een bewuste keuze tussen deze functies nodig is voor een duidelijke profilering van het gekoördineerd bejaardenwerk. Uiteraard staat hierbij de problematiek van de situatie van ouderen ter plaatse voorop. Voorafgaand aan de behandeling van de mogelijke functies, wordt de his-

torie van de werksoort beschreven, wordt ingegaan op de positie van ouderen in de huidige samenleving en wordt aandacht geschonken aan de uitgangspunten die de basis moeten vormen van een verantwoorde afweging. Vervolgens wordt uitgebreid ingegaan op drie hoofdfuncties van het gekoördineerd bejaardenwerk: de coördinatie-, de dienstverlenings- en de ondersteuningsfunctie. Vier bijkomende functies worden eveneens besproken, te weten: de informatie-, advies-, ontwikkelings- en begeleidingsfunctie.

De verschillende keuzen voor primaire functies en combinaties van primaire en bijkomende functies worden in het boekje heel helder uitgewerkt, waarbij ter illustratie steeds een praktijkvoorbeeld wordt gegeven. Bij elke keuze worden naast de mogelijkheden ook de beperkingen van die keuze aangegeven.

Het voorbeeld m.b.t. de ondersteuningsfunctie kenmerkt zich door een probleemgerichte benadering. Daarbij wordt veelvuldig gebruik gemaakt van de methoden uit het opbouwwerk, een werkwijze die zeker niet vanzelfsprekend is binnen het gekoördineerd bejaardenwerk. Naast een opsomming van voordelen van deze aanpak, worden ook enkele nadelen geschetst. De voornaamste twee zijn het pas op langere termijn zichtbaar worden van de resultaten van deze werkwijze en de grote hoeveelheid energie die de functionaris kwijt is aan procesbegeleiding. Er kunnen knelpunten liggen in rolconflicten met derden (instellingen en overheid), mogelijk ook conflicten binnen de eigen instelling, omdat de coördinatie- en ondersteuningsfunctie elkaar niet altijd verdragen. Op een ander vlak liggen knelpunten die te maken hebben met de doelgroep. Al werkend met groepen ouderen moet men zich ervan bewust zijn dat regelmatig ouderen zullen afhaken om bijvoorbeeld gezondheidsredenen. Ouderen blijken ook een beperkt tijdsperspektief te hebben. "Iets waar men zich van bewust moet zijn bij het plannen van acties en dergelijke", aldus het boekje, waarin ook nog kort wordt ingegaan op de ondersteuningsfunctie vanuit een algemene instelling, bijv. een instelling voor opbouwwerk. Zo'n instelling dient ervoor te waken dat de beleidsvoering voldoende toetsbaar is voor de ouderen (organisaties). En de bij zo'n instelling werkzame functionaris dient naast de deskundigheid op het gebied van opbouwwerk ook voldoende inzicht te hebben in de problemen van ouderen, alsmede over vaardigheden te beschikken om met ouderengroepen om te gaan.

"Keuzen in het gekoördineerd bejaardenwerk" eindigt met een vragenlijst, bedoeld ter ondersteuning van het bespreekbaar maken van de verschillende aspecten van het werk.

Het boekje is te bestellen door overmaking van fl. 12,50 op gironummer 543 76 90, t.n.v. Landelijk Platform Welzijnswerk voor Ouderen, Eisenhowerlaan 114, 2517 KM Den Haag, o.v.v. "Cahier 2".

BROCHURE WELZIJNSWERK EN JONGE IMMIGRANTEN

Het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland heeft samen met de Stichting een brochure uitgebracht over "Welzijnswerk en jonge immigranten".

De brochure is bedoeld als hulpmiddel en informatiebron voor mensen die te maken hebben of te maken kunnen krijgen met sociaal-kultureel werk met immigranten, in het bijzonder jonge immigranten. Zij is in eerste

instantie geschreven voor werkers die in algemene instellingen activiteiten voor en met immigranten willen ontwikkelen. Daarnaast is de brochure door de wijze waarop ze is samengesteld een hulpmiddel voor degenen die zich willen oriënteren op de problematiek van gezinnen van immigranten in Nederland. Wij denken daarbij in de eerste plaats aan studenten die in de toekomst betrokken kunnen raken bij het sociaal-kultureel werk voor immigranten. Voorts is de brochure bedoeld om een weg te kunnen vinden in de aanzienlijke hoeveelheid literatuur over problemen en achtergronden van immigranten en hun gezinnen, onderzoeksgegevens daaromtrent, etcetera.

Bij de samenstelling van deze brochure is uitgegaan van de drie fasen die een werker doorloopt bij het tot stand brengen van activiteiten: probleemoriëntatie, positie- en strategiebepaling en uitvoering van activiteiten.

De brochure kan worden besteld door overmaking van f. 14,- op girorekening 392 53 38 van de WOZON te Sittard, o. v. v. "Welzijnswerk en jonge immigranten".

IN EIGEN HANDEN

Over vrouwendrukkerij IRIS in Culemborg, een kleinschalig vrouwenbedrijf van het eerste uur, is al heel veel geschreven. Desondanks bleek dat individuele vrouwen en groepen die bij IRIS op bezoek gingen, van de vrouwen zelf wilden horen hoe ze het precies voor elkaar hebben gekregen, welke belemmeringen ze hebben ondervonden, welke keuzes ze gemaakt hebben, wat de effecten daarvan zijn.

In een door Annelice Kluin van de WESON samengesteld en door henzelf gedrukt boekje, zetten de vrouwen hun (persoonlijke) ervaringen op een rijtje. Daaruit blijkt hun enthousiasme, maar ook onzekerheid in de voorbereidingstijd, de ondersteuning maar ook de tegenwerking die ze ondervonden, hun principes over scholing, kinderopvang, organisatievorm, werkwijze en de compromissen die ze moesten sluiten om aan subsidievoorwaarden te voldoen, de idealen en de maatschappelijke realiteit. Wat treft in het boekje is de vasthoudendheid van de vrouwen. Ze willen en kunnen hun betrokkenheid, eigen verantwoordelijkheid, zelfstandigheid, gelijkwaardige samenwerking niet meer opgeven. Ook al is het IRIS-project nog bij lange na niet loonvormend en zullen er in het gunstigste geval alleen minimum-inkomens uit de drukkerij gehaald kunnen worden.

In het boekje komt ook Nel van Casteren aan het woord, die de vrouwen vooral in de beginfase heeft - zoals ze dat noemt - 'gestuurd, getrokken en gesteund'. In het begin was zij nog de centrale figuur, maar gaandeweg is dat verplaatst naar de vrouwen zelf, en nu is het zelfs totaal omgekeerd. Op hun terrein zijn de IRIS-vrouwen de deskundigen geworden.

IRIS was één van de eerste projecten waarin vrouwen met elkaar van de grond af zijn begonnen en waarin ze al doende hebben geleerd. Vrouwen die nu een bedrijfje willen starten, kunnen erbij gebaat zijn om te lezen welke strijd het gekost heeft, hoe ze met elkaar bezig zijn geweest om het allemaal goed te laten gaan en wat ze nog steeds doen om het goed te houden.

Het boekje kan worden besteld door overmaking van f. 10,- op postgiro 3919419 t.n.v. Werkplaats Samenlevingsopbouw Oost-Nederland te Deventer, o. v. v. 'In eigen handen'.

SLOOP EN KROTOPRUIMING: "DRINGEND EIGEN GEBRUIK"

In het themanummer "Wetgeving en rechtspraak rond woonvraagstukken" van M.O. (nr. 21) zijn wij summier ingegaan op de huurwetgeving. Twee van de vijf huurbeëindigingsgronden van art. 1623e lid 1 B.W. werden besproken, waarbij o.a. uit het, toendertijd spiksplinternieuwe arrest "sloop en krotopruijing" werd geciteerd. (Hoge Raad, 1-6-'83, NJ 1984, nr. 49).

Wij willen nu de gelegenheid aangrijpen om dieper op de konsekwenties van dit arrest in te gaan.

Zoals bekend is, heeft een huurder recht op huurbescherming. Dit houdt in, dat een verhuurder slechts op basis van vijf gronden, tegen de wil van de huurder, de huur kan beëindigen. Andere gronden zijn onrechtmatig en kunnen dus niet leiden tot een beëindiging van de huurovereenkomst. In dit arrest betreft het huurbeëindiging op grond van dringend eigen gebruik door de verhuurder.

De exakte wetstekst luidt als volgt:

"indien de verhuurder aannemelijk maakt dat hij het verhuurde zo dringend nodig heeft voor eigen gebruik - vervreemding van het goed niet daaronder begrepen - dat van hem, de belangen en behoeften van beide partijen en van onderhuurders naar billijkheid in aanmerking genomen, niet kan worden gevergd dat de huurovereenkomst wordt verlengd en mits blijkt, dat de huurder andere passende woonruimte kan verkrijgen;"

De kernvraag over deze formulering is: wat wordt er bedoeld met "dringend nodig hebben voor eigen gebruik - vervreemding van het goed niet daaronder begrepen"?

Het betekent natuurlijk in ieder geval gebruik voor eigen bewoning door de verhuurder.

Het betekent ook gebruik door verwanten van de verhuurder, mits het eigen belang van de verhuurder daarmee gediend wordt. Voorts betekent het gebruik voor bedrijfsdoeleinden door de verhuurder. Naast enkele andere vormen van gebruik door de verhuurder, betekent "eigen gebruik" tot slot, sinds dit arrest, ook het slopen van de woning. Hieraan is echter een zeer speciale voorwaarde verbonden, waar we het nu over zullen hebben.

De feitelijke situatie was als volgt:

De huurder huurde voor een zeer lage prijs (f. 7,50 per week) een slechte woning van de verhuurder. De verhuurder wilde de woning niet verbeteren, maar slopen om op de vrij komende grond een woning voor zijn zoon te bouwen. De verhuurder had voor de sloop een krotopruijings-subsidie aangevraagd en deze was hem door de minister verleend. Vervolgens zegde de verhuurder de huur op.

Na de uitspraak van de kantonrechter (die niet interessant is) liet de rechtbank in hoger beroep eerst een deskundigen-onderzoek verrichten. De deskundigen konkludeerden dat een aantal gebreken aan de woning niet te verhelpen waren en dat enkele andere gebreken voor f. 20.000,-- verholpen zouden kunnen worden. Op basis van deze gegevens was de rechtbank van mening dat verbeteren gedeeltelijk onmogelijk was en voor het overige deel economisch niet verantwoord was. De rechtbank oordeelde vervolgens, dat "als eigen gebruik" kan gelden "krotopruijing en nieuwbouw" door de verhuurder, met het doel te voorkomen dat hij blijft of komt

te verkeren in de situatie dat hij thans een aanzienlijk bedrag zal moeten uitgeven voor herstel en vervolgens, wellicht tot in lengte van jaren, gedwongen is een onroerend goed in stand te houden dat hem uitsluitend kosten en (andere) zorgen zal kunnen leveren.

De Hoge Raad volgde in cassatie deze redenering.

Deze uitspraak is van groot belang voor huurders, met name voor huurders in stadsvernieuwingsgebieden waar de verhuurder sloopplannen heeft. Het is weliswaar zo, dat in dit arrest slopen erkend wordt als een vorm van eigen gebruik, hetgeen natuurlijk vrij cynisch is, omdat slopen en gebruiken volgens ons tegengesteld zijn, maar de rechter heeft een zeer bijzondere voorwaarde gesteld.

De verhuurder moet aantonen dat verbeteren niet mogelijk is, danwel economisch onverantwoord is.

Dit betekent volgens ons ten eerste dat er een onderzoek gedaan moet worden naar de mogelijkheden en de kosten van verbetering. Slopen van de woning kan geen "eigen gebruik" zijn, indien niet het verband gelegd wordt met de onmogelijkheid of onhaalbaarheid van verbetering.

Hier hebben huurders en buurtcomitees direkt een aanknopingspunt om actie op te voeren. Het is denkbaar om tegen-onderzoeken te laten doen, om de konklusies van de deskundigen van de verhuurder onderuit te halen, enz.

Vervolgens betekent deze voorwaarde, voor wat betreft de economische haalbaarheid van een verbetering, dat de staat van onderhoud van de woning en de vraag of de verhuurder zich de afgelopen decennia van zijn onderhoudsplicht heeft gekweten, meegenomen behoort te worden in de beoordeling van de economische haalbaarheid.

Ook zal de persoon van de verhuurder een rol spelen. In dit geval betrof het een partikulier, die geen of minder aanspraak kan maken op stadsvernieuwingsgelden, maar daarentegen al wel een krotopruimingssubsidie had toegekend gekregen. Indien de gemeente als verhuurder of een woningbouwvereniging poogt de huur te beëindigen ten behoeve van sloop, dan zal het veel moeilijker zijn om aan te tonen, dat het economisch onverantwoord is om de woning te verbeteren.

Niet mag worden vergeten dat het in deze situatie een zeer lage huur betrof. f. 7,50 per week betekent, dat de verhuurder hoe dan ook met grote exploitatietekorten zal blijven zitten. Dit voorbeeld lijkt ons echter op zijn zachtst gezegd niet representatief voor de hoogte van de huren in de stadsvernieuwingswijken.

Volgens ons biedt dit arrest huurders een aantal interessante mogelijkheden om zich tegen huisuitzetting en sloopdreiging te verdedigen.

*Gerben Schuhmacher
Rob Widdershoven*

KIJK OP EUROPESE STADSVERNIEUWING

Kijk op Europese Stadsvernieuwing is een twee-maandelijks uitgave van de Raad der Europese Gemeenten en de Permanente Conferentie voor de Europese Stadsvernieuwing. Doel is bij te dragen aan de informatie- en ervaringsuitwisseling over stadsvernieuwing tussen Europese gemeenten en de discussie daarover te stimuleren.

Het augustusnummer van de Nederlandstalige editie is gewijd aan "Stadsvernieuwing in tijden van economische recessie", tevens onderwerp van een conferentie te Antwerpen.

In een vijftal artikelen wordt ingegaan op organisatie, vorm, inhoud en strategie van stadsvernieuwing in een tijdsgewricht van economische teruggang.

Maatschappelijke reconstructie

De economische teruggang uit zich niet alleen in het gegeven dat minder (overheids)middelen in de Stadsvernieuwing geïnvesteerd worden. Ook de maatschappelijke context waarbinnen stadsvernieuwing plaatsvindt, heeft ingrijpende wijzigingen ondergaan.

Niet alleen voor de bewoners, die enkel nog oog hebben voor de betaalbaarheid, maar ook voor de lokale overheid is het karakter van de stadsvernieuwing veranderd.

Althans, dat is de opvatting, verwoord in het openingsartikel. Daarin wordt de betekenis van stadsvernieuwing verbreed; het betreft niet louter de materiële verbeteringsoperaties, eerder en juist betreft het een bijdrage aan een noodzakelijke maatschappelijke rekonstruktie.

Deze verbrede betekenis is een gevolg van enkele kort aangestipte maatschappelijke ontwikkelingen. Aan de ene kant heeft het openbaar bestuur te maken met een zich verhardend sociaal klimaat: nu delen van de bevolking eenzijdig opdraaien voor de gevolgen van de recessie. De tegenstellingen worden manifester.

Aan de andere kant domineert een anonieme financiële elite door hun wijze van beleggen en investeren in belangrijke mate welke functies op welke plaats in de stedelijke ruimte komen. Als gevolg van gewijzigde productieverhoudingen vindt gaandeweg een (ruimtelijke) transformatie van de stad plaats.

Gemeenten staan voor de taak beide ontwikkelingen in de hand te houden. Stadsvernieuwing kan een katalysator zijn in dit proces van maatschappelijke rekonstrukties, doordat het voor gemeenten een instrument kan vormen nieuwe vormen van eigendom te ontwikkelen, om correcties uit te oefenen op de marktwaarde van sommige partijen.

In het betreffende artikel wordt summier een nadere invulling gegeven aan de zich wijzigende maatschappelijke context waarbinnen stadsvernieuwing plaatsvindt en wat dat betekent voor de lokale overheid.

De privé-sektor binnen de stadsvernieuwing

In twee volgende artikelen staan de rol en posities van twee andere bij stadsvernieuwing betrokken actoren centraal.

Het eerste gaat in op de rol van institutionele beleggers, projektontwikkelaars en particuliere bouwmaatschappijen. In een tijd dat de overheid minder te besteden heeft, ligt het voor de hand de blik te richten op externe geldschieters. Frappant is dat wel, aangezien de inschakeling van dergelijke marktpartijen veelal geassocieerd wordt met een grootschalige saneringsaanpak, gericht op de versterking van de economische functies, zoals die eind jaren zestig opgeld deed.

Bekend zijn wel de pleidooien dat beleggers met minder rendement genoegen moeten nemen en naast de rentabiliteit van het geïnvesteerde kapitaal ook moeten kijken naar het maatschappelijke rendement, al is dat dan minder kwantificeerbaar. Zo werkt het niet.

De entree van beleggers, partikuliere bouw- en exploitatiemaatschappijen is sterk verbonden met een "financiële logika", d.w.z. heeft te maken met financiële opportuniteit en rentabiliteitsoverwegingen. Vraag vervolgens is, of dit te combineren valt met een kleinschalige, buurtgebonden aanpak. De praktijk laat zien dat de relatie tussen overheid - als organisator van een kleinschalige aanpak - en de privésector zich kenmerkt door een wederzijds wantrouwen, rolverwarring en een gebrek aan een geïntegreerd planningsinstrumentarium.

Verder blijken instellingen uit de privésector veelal niet binnen een kleinschalige aanpak te kunnen opereren, simpelweg omdat schaalvoordelen wegvallen.

Al deze problemen zijn in zekere zin oplosbaar: wanneer echter de privésector een rol van belang binnen de stadsvernieuwing moet spelen, dan betekent dat wel erkenning van de geëigende rendement- en rentabiliteits-eisen. Kortom, een pleidooi voor een degelijk, geïnstrumenteerde doelstellingsmix. Een "beleggingsdwang" wordt in ieder geval afgewezen.

Woningbouwcorporaties

Over de (potentiële) rol van woningbouwcorporaties in stadsvernieuwing is al veel geschreven.

In het betreffende artikel wordt gerept van een "rolverbetering" van korporaties in de stadsvernieuwing. Nou mag dat ook wel, gezien de gegroeide voorkeur voor bouwen in uitbreidingsgebieden.

Het serieus nemen van de beheer- en onderhoudstaak vormt onderdeel van de maatschappelijke functie van korporaties, om het woonrecht van kansarmen continu te bevestigen, zeker in een sociaal aanvaardbare stadsvernieuwing. Zulks houdt bijv. ook in het verwerven van partikulier bezit, het nauwe relaties onderhouden met de bewoners en het experimenteren met betaalbare vernieuwingsaanpakken, waarin de zelfwerkzaamheid van bewoners de ruimte krijgt.

Zelfwerkzaamheid en zelfbeheer

De integratie van zelfwerkzaamheid in de stadsvernieuwing is onderwerp van een volgend artikel.

Zelfwerkzaamheid is natuurlijk geen nieuw gegeven, al is het belang dat er aan gehecht wordt afhankelijk van zich wijzigende omstandigheden. Naast subjectieve factoren als bijv. de mogelijkheid om met zelfwerkzaamheid optimaal te kunnen beslissen over de eigen (woon)wensen, zijn er ook objectieve factoren die een vergrote betekenis in de hand werken.

Er is meer vrije tijd, als gevolg van de arbeidstijdverkorting + werkloosheid. Aanbod en kwaliteit van woningen sluiten niet aan bij behoeften, hetgeen eigen (ver)bouwactiviteiten in de hand werken. En de op de doe-het-zelver gerichte productie-industrie heeft het mogelijk gemaakt dat mensen ook zelf aan de slag kunnen met materialen en gereedschap. Verder hebben zowel overheid als bewoner baat bij zelfwerkzaamheid. De bewoner drukt de kosten, de overheid in de vorm van - paradoxaal genoeg - benutting van extra bouwcapaciteit en méér werkgelegenheid.

Daarnaast is zelfwerkzaamheid een vorm om bewoners bij het stadsvernieuwingsebeuren te betrekken, anders dan in de vorm van participatie en advisering.

Het betrekken van bewoners bij het bouwen en beheren sluit natuurlijk sterk aan bij concepten als "bouwen voor en door de buurt."

Het signaleren van de groeiende betekenis van zelfwerkzaamheid en zelfbeheer houdt echter nog niet in dat binnen stadsvernieuwingenplannen een prominente plaats ingeruimd is.

De praktijk wijst nog op het tegendeel.

Faciliteiten voor eigenaar-bewoners en huurders zijn er nauwelijks of aan scherpe voorwaarden gebonden. Verder is opvallend dat bewoners van slechte panden het minst aan zelfwerkzaamheid doen, terwijl juist die groep er veel aan zou kunnen hebben. De slechte financiële positie zal daar mede debet aan zijn. Wanneer zelfwerkzaamheid erkend wordt als een belangrijk gegeven bij de vormgeving van een buurtgebonden stadsvernieuwingsaanpak, gelden zeker een aantal voorwaarden. Deze voorwaarden komen neer op een degelijke instrumentering van zelfwerkzaamheid binnen stadsvernieuwingsplannen. Zo moeten o.m. voldoende faciliteiten voor stimulering en begeleiding geregeld zijn. Te denken valt aan de praktijk van bouwbureaus e.d., die een belangrijke rol kunnen spelen bij de opstart van kollektieve aanpakken.

Bestuurlijk instrumentarium

In het afsluitende artikel wordt de noodzaak van de herziening van het bestuurlijk instrumentarium bepleit. Gemeenten zouden meer bevoegdheden moeten krijgen om een toegesneden samenhangende en integrale stadsvernieuwingsaanpak te kunnen uitvoeren.

Dit pleidooi is natuurlijk niet nieuw, maar is er wel klemmender op geworden, nu gemeenten worden gekonfronteerd met minder budgettaire mogelijkheden met daarbij een toename van problemen om vooral in de oude stadswijken met een hoge werkloosheid en sterke heterogene bevolkingssamenstelling een geëigende stadsvernieuwingsaanpak te organiseren.

Desondanks zullen bepaalde verantwoordelijkheden bij de centrale overheid moeten berusten, alleen al om bijsturing van de selectieve ruimtelijke uitwerking van economische ontwikkelingen te kunnen garanderen.

Het gehele nummer overziend, is de oogst aan nieuwe inzichten en aanpakken van de stadsvernieuwing tamelijk mager te noemen. De gekozen invalshoeken zijn relevant, maar blijven een beetje hangen in de signalering van mogelijke alternatieven, zonder daar een concrete uitwerking aan te geven. Immers, al een aantal jaren zijn vergelijkbare geluiden te vernemen, bijvoorbeeld als het gaat om een vergrote betekenis van zelfwerkzaamheid. Bewoners zullen in dit nummer weinig handvaten vinden om een door hen gekozen aanpak te organiseren.

Jur de Haan

DE "SCHEMERZONE" ONDERZOCHT

Onderzoekers van de Universiteit van Amsterdam hebben, met subsidie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, een eerste verkennend onderzoek gedaan naar activiteiten die zich afspelen in de zgn. "schemerzone", het grensvlak tussen de formele en informele economie.

Onderzocht is wat mensen ertoe beweegt om te participeren in de schemerzone, om welke mensen het gaat en welke konsekventies voor de maatschappij de toename van schemer-activiteiten met zich mee brengt.

In het verleden werd aan de schemerzone van beleidswege nauwelijks aandacht besteed. Was dat wel het geval dan was dat vanuit een perspectief van fraude-bestrijding en het tegengaan van misbruik van voorzieningen. De informele economie is echter groeiende en wordt door sommigen als een alternatief beschouwd voor mensen die geen reguliere arbeid (meer) willen, kunnen of mogen verrichten. Jongeren die bewust kiezen voor de informele sector omdat ze op een andere manier bezig willen zijn. Mensen die geen voldoening vinden in hun arbeidssituatie en daarnaast andere activiteiten

zoeken. Werklozen of werknemers die wat bij willen verdienen naast hun uitkering of (laag) inkomen. "Starters" die in de schemerzone een opstap hopen te vinden naar de reguliere arbeidsmarkt.

Recentelijk lijkt er dan ook een kentering te komen in de benadering van de schemerzone. In Nederland ziet bijv. Albeda (in "De crisis van de werkgelegenheid en van de verzorgingsstaat, analyse en perspectief - Kampen, 1984) in de schemerzone mogelijkheden tot het creëren van reguliere werkgelegenheid. Hij stelt dat "het wel eens zou kunnen zijn dat de groei van de informele economie ons een aanwijzing geeft waar de oplossing ligt van de problematiek van de werkgelegenheid op langere termijn: in een gedeeltelijke (her)integratie van de formele en informele sektor. Hij wijst erop dat de activiteiten in de schemerzone voldoen aan een klaarblijkelijk bestaande maatschappelijke vraag en doet beleidsaanbevelingen, waarin centraal staan verlichtingen op het gebied van de belasting en premieheffing voor sectoren die het meest gevoelig zijn voor schemeractiviteiten. In Engeland ging Gershuny hem voor met dergelijke aanbevelingen, terwijl hij tevens pleit voor "job sharing", zowel in de formele als informele sektor (waarmee hij vooral doelt op de arbeidsverdeling tussen de sexen). Ook anderen (Pahl, Gorz) zien lichtpunten in de groei van de schemerzone, in die zin dat in dit grensgebied mensen in een sfeer van vrijheid op autonome wijze kunnen produceren.

De onderzoekers vragen zich af of dit optimistische beeld wel gerechtvaardigd is. De schemerzone is geen zelfstandige sektor, maar is verbonden aan de formele sektor, dankt haar bestaan eraan. Zo vinden bijvoorbeeld restpartijen of slecht te verkopen artikelen hun weg van de formele bedrijven naar de schemerzone, terwijl de formele sektor ook gebruik maakt van produkten en diensten uit de schemersector. De onderzoekers stellen dat we niet de fout moeten maken om de gevolgen van de economische problemen tot oplossing te bombarderen. Wat dat aangaat, zou lering moeten worden getrokken uit de ervaringen in de Derde Wereld. Daar werd, met name door de ILO in 1972, de dynamiek en de potentie van de informele sektor ontdekt als belangrijke pijler voor toekomstige ontwikkeling. Zonder sukses overigens; zodra via beleid getracht werd de voordelen van de informele sektor (bijv. de zgn. "self-help"-huisvesting) uit te buiten, verdwenen deze voordelen.

De schemerzone lijkt alleen bestaansrecht te hebben bij de gratie van de eigenschappen die zij nu bezit, dat wil zeggen: lage beloningen, hoge flexibiliteit, arbeid van tijdelijke aard en in een relatie met de formele sektor.

Bovendien tekent zich ook op de informele arbeidsmarkt een duidelijke ongelijkheid af, waarbij net als op de reguliere arbeidsmarkt een groep kansarmen of zelfs kanslozen ontstaat. Uit het verkennend onderzoek blijkt dat veel schemeractiviteiten plaats vinden in de dienstverlenende sektor en zonder veel scholing of training kunnen worden uitgevoerd. Niettemin blijkt dat vooral goed geschoolde jongeren tussen 25 en 35 jaar in de schemerzone werken, die vaak naast hun schemeractiviteiten een inkomen hebben. Opvallend is dat betrekkelijk weinig vrouwen aan deze activiteiten deelnemen en dat ook jonge werkloze schoolverlaters en oudere werklozen nauwelijks schemeractiviteiten verrichten.

Ook de zgn. vrijheid in de schemerzone lijkt tegen te vallen, mensen die het systeem ontvluchten door schemeractiviteiten te gaan verrichten, worden ook daarbij weer op een andere manier met dat systeem geconfronteerd. Diegenen die zich door ernstige financiële problemen, institutionele belemmeringen of anderszins gedwongen zien om schemeractiviteiten te verrichten, zullen daarin noch een bron van blijvende werkgelegenheid, noch een paradijs op aarde vinden, aldus de onderzoekers.

Een en ander betekent niet dat er in het overheidsbeleid geen aandacht moet bestaan voor de schemerzone. Al kan de schemerzone als zodanig niet als een belangrijke bron van werkgelegenheid worden gezien, ze vormt wel een indicatie van de maatschappelijke problemen, waar de overheid rekening mee moet houden. De overheid moet de oorzaken van het ontstaan van de schemerzone zo veel mogelijk bestrijden, dat wil zeggen: er moet ernst worden gemaakt met het creëren van werkgelegenheid, de toegang tot de formele sektor moet worden vereenvoudigd en voorkomen moet worden dat mensen als gevolg van een te laag inkomen gedwongen worden schemer-activiteiten te verrichten. Wat dit laatste betreft, wijzen de onderzoekers erop dat met name een verdere aantasting van de uitkeringen op bijstandsniveau en andere lage uitkeringen de groei van de schemerzone in de hand zal werken.

De overheid zou overigens uiterst terughoudend moeten zijn in een eventuele bestrijding van de schemerzone. Want ondanks de geringe waarde wat betreft de creatie van werkgelegenheid, bezit de schemerzone ook positieve aspecten. Voor veel kleine bedrijfjes vormt de schemerzone een buffer, zonder welke zij het hoofd niet boven het water zouden kunnen houden. Ook biedt de schemerzone, op het individuele niveau, mogelijkheden die de formele sektor niet biedt, met name ontplooiingskansen voor werklozen en voor diegenen die 'vast' zitten in hun formele baan. Deze sociale functie lijkt de onderzoekers belangrijker dan de ook aanwezige, positieve neven-effecten in breder maatschappelijk verband, zoals het instandhouden van menselijk kapitaal, het op peil houden van koopkracht e. d.

Geen pleidooi voor een FIOD-staat dus, maar een aanbeveling aan de overheid om wegen te zoeken om de schemerzone te kanaliseren en zo mogelijk te integreren in de formele economie.

Het onderzoeksrapport kan worden besteld door overmaking van f 10,- op girorekening 55 27 12 van het ministerie SoZaWe te Den Haag, o. v. v. "De schemerzone, werkplaats tussen vrije tijd en arbeid".

MAAK WERKLOOSHEIDSGELDEN PRODUCTIEF!

Bij lokale werkgelegenheidsinitiatieven zou meer gebruik moeten worden gemaakt van de mogelijkheid (tijdelijk) betaald werk te creëren door middel van het terugploegen van uitkeringen. Binnen een beleid, gericht op de beheersing van de overheidsuitgaven, biedt het productief maken van werkloosheidsgelden in een aantal gevallen een alternatief voor het werken met behoud van uitkering, waaraan voor velen moeilijke beheersbare nadelen kleven. Dat is de mening van een projectgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van instellingen en organisaties die ondersteuning geven aan lokale werkgelegenheidsinitiatieven.

In het rapport 'Maak werkloosheidsgelden productief!' pleiten zij voor het gebruik maken van overdrachtsuitgaven in maatschappelijk zinvolle sectoren. Naast de huidige experimenten in de bouw, zou gekozen moeten worden voor projecten op het terrein van de milieuvriendelijke en energiezuinige productie, zoals bijvoorbeeld lokale kringloopcircuits, alsmede op het terrein van natuurbeheer en landschapsbescherming, en op het terrein van de kollektieve voorzieningen, zoals buurt-kinderopvang.

Het gaat hen om meer dan werk alleen voor de vele werkloze mensen. In het rapport wordt beargumenteerd dat het productief maken van overdrachtsuitgaven 'om niet' kan plaatsvinden binnen de doelstellingen van een beheers-

baar financieringstekort. Door de toename van de binnenlandse bedrijvigheid kan een herstel van de marktsector tot stand worden gebracht. Uitgeschakelde kennis en ervaring kan weer worden benut. De overheid kan haar maatschappelijke functie blijven vervullen en allerlei economisch en maatschappelijk negatieve effecten van het 'werken met behoud van uitkering' kunnen worden voorkomen.

Het rapport gaat onder meer in op de verschillende posities en belangen die in het geding zijn en op de financieel-economische consequenties van terugploegmogelijkheden. Tevens worden enkele voorbeelden van bestaande en geplande lokale initiatieven gepresenteerd.

Het rapport is een gezamenlijke uitgave van het Nimo, Werkgroep 2000, Gelderse Stuurgroep Werkloosheid, Landelijk Milieu Overleg, Provinciaal Opbouworgaan Noord-Brabant en de Stichting Alternatieve Arbeidshulpverlening.

*Het rapport kost f 10,- (inkl. porti)
en kan worden besteld bij het Nimo,
Havensingel 8, 5211 TX Den Bosch,
tel. 073-137295.*

NIEUW LICHT OP WONEN

Dat wonen ook anders kan dan volgens geijkte patronen, wordt goed geïllustreerd in een brochure van de Initiatiefgroep MW2 in Noord-Holland. De brochure bevat een veelheid van plannen of al in praktijk gebrachte alternatieve woonvormen in de stad en op het platteland.

De initiatiefgroep is tot stand gekomen vanuit de provinciale milieufederatie, die zich behalve met natuur- en milieuzaken ook intensief bezig houdt met de ruimtelijke ordening in Noord-Holland. De werkgroep woningbouw van deze federatie heeft naar aanleiding van ontwerp-structuurplannen voor Noord-Holland en Amsterdam, waarin men wederom problemen wil oplossen door massale nieuwbouw, haar ideeën m.b.t. wonen, werken en milieu op een rijtje gezet en aansluiting gezocht bij andere groepen.

De initiatiefgroep MW2 wil informeren over en stimuleren van mens- en milieuvriendelijke woonvormen, waarbij:

- verschillende functies met elkaar verbonden worden (bijv. wonen en werken, wonen en energiebesparing)
- mensen meer zeggenschap en verantwoording hebben voor hun eigen woon- en werkmilieu
- ruimte wordt geschapen binnen regelgeving en financiering
- uitgegaan wordt van het bevorderen van het ekologisch bewustzijn door toepassing van milieuvriendelijke materialen en technieken en (oude) schoonheid en vormgeving.

In de brochure wordt een aantal inspirerende voorbeelden daarvan gegeven.

*De brochure kan worden besteld door
f 9,25 over te maken op girorekening
194 55 44 t.n.v. Contact Milieubescher-
ming Noord-Holland te Zaandam, o.v.v.
map MW2.*

BROCHURE VOOR HUURDERS(ORGANISATIES)

Twee studenten opbouwwerk in Tilburg hebben een brochure gemaakt, waarmee ze huurders(organisaties) willen steunen in hun activiteiten. De brochure is vooral gericht op huurders die kampen met bouw- en systeemfouten en/of betonrot.

De brochure gaat in op problemen rondom de organisatie van een huurdersbelangengroep, waarbij op mogelijkheden wordt gewezen m.b.t. interne organisatie, opstelling naar de verhuurder, relatie met de achterban, samenwerking, kennis vergaren en eisen kracht bijzetten. Behalve "hoe het kan", wordt ter illustratie ook verteld "hoe het was": welke weg de huurdersgroep flats Kruidenlaan heeft bewandeld en wat daarvan de voor- en nadelen waren. Verder worden in de brochure bouwtechnische en juridische aspecten behandeld. Deze informatie is bijgewerkt tot en met de stand van zaken op 1 september jl. Waar het erg ingewikkeld wordt, wordt verwezen naar meer gespecialiseerde boeken en brochures.

De brochure kost f. 7,- (excl. porto) en kan schriftelijk worden besteld bij de Stichting Wijkwerkwinkel Wandelbos, Reinevaartstraat 55, 5044 HD Tilburg.

HOE HET ER IN GROEPEN AAN TOEGAAT

'Hoe het er in groepen aan toegaat, of... je vergaderingen hoeven niet zo afschuwelijk te zijn' is de titel van een uit het Engels vertaalde brochure, waarin met behulp van striptekeningen wordt uitgelegd, hoe je kunt kijken naar wat er bij groepen gebeurt. In de brochure gaat het om een groep die in Engeland CO-OP genoemd wordt en die zich zowel met huurdersbelangen als met gemeenschappelijke activiteiten voor de groep bezighoudt. De groep lijkt wat op onze huurdersvereniging, maar heeft ook trekken van een Centraal-Wonen-Groep. Zulke groepen kennen we in Nederland niet, maar die verschillen doen er niet zoveel toe als je gaat bekijken hoe het er in groepen aan toegaat. De Werkplaats Opbouwwerk Zuid-Holland heeft voor een vertaling van deze Engelse brochure gekozen, omdat er in de bestaande welzijnsliteratuur maar weinig geschikt materiaal is te vinden, dat uitnodigt tot lezen.

In de brochure wordt eerst een theorie beschreven die ontwikkeld is in het praktische werk bij projecten die met mensen uit de buurt van onderaf zijn opgebouwd. Het tweede deel toont verschillende manieren hoe deze kennis praktisch toegepast kan worden.

De brochure kan worden besteld bij het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland, Singel 272, 3311 HK Dordrecht. Tel. 078-141443/131595. De kosten van de brochure bedragen f 10,-, inkl. port.

THEATER VOOR BEWONERSGROEPEN

De Haagse theatergroep 'Eigenwijks', bestaande uit zes opbouwwerk(st)ers zet dit seizoen het theaterstuk 'Buurtverzetje' op de planken. In het stuk worden in zeven scènes en een diaserie een aantal problemen geschetst waar bewonersbelangengroepen mee te maken kunnen hebben. Na elke scène volgt een discussie met het publiek over het in die scène gestelde probleem. Het geheel wordt omlijst met liedjes en een imitator. De scènes gaan over: nieuwe mensen in de bewonersbelangengroep, bureaucratie, onderhandelen met de gemeente, contacten met andere groepen en de achterban, het voeren van actie, het intern functioneren van de groep. Besproken wordt welke scènes bij hun groep van toepassing zijn en passen bij het doel van de avond.

Er is een brochure met meer informatie verkrijgbaar bij Eigenwijks, Witte de Withstraat 150, Den Haag, tel. 070-646556.

HSA001000026
26
Tijdschriften MO

ISSN:
0168-06SX

is een mededelingenblad voor het opbouwwerk.

M.O. verschijnt tenminste 8 maal per jaar: 6 gewone en 2 à 4 themanummers. Een abonnement kost § 26,50. Bij méér-abonnementen reductie op aanvraag. Losse nrs. § 3,75, themanrs. § 4,50, excl.porto.

Prins Mauritslaan 26
2582 LS Den Haag
070 - 521354

Greet Hettinga, Charlotte Krop,
Wil van de Leur, Maarten Snel